

MEDEDELINGENBLAD

HISTORISCHE VERENIGING HARDINXVELD-GIESSENDAM

JAARGANG 17 NUMMER 1

juli 1995

Een feerik plaatje van het oude schoolhuis op de Buurt in Boven-Hardinxveld.
Zie hiervoor het artikel verderop in dit blad.

COLOFON

Uitgever : Historische Vereniging Hardinxveld-Giessendam
Redactie : M. Ritmeester-van Perse, C.D. van Bennekom, D.J. de Jong
Eindredactie : D.J. de Jong
Typewerk : N.R. van der Wiel-de Rover
Foto's : J.J. van Houweligen, E. Klop en archief Historische Vereniging
Druk en lay-out : B.V. Grafisch Bedrijf Tuijtel
Oplage : 850

Redactieadres : Buitendams 77, 3371 BB Hardinxveld-Giessendam,
telefoon 01846-14563, telefax 01846-11589

Dit tijdschrift verschijnt eenmaal per halfjaar. Het wordt gratis toegezonden aan de ruim 700 leden van de vereniging en de de zusterorganisaties in de regio.

Daarnaast is er een beperkt aantal exemplaren beschikbaar voor andere belangstellenden.

De losse verkoopprijs bedraagt f 3,50.

Overname van artikelen of gedeelten daarvan zijn toegestaan mits duidelijke bronvermelding en toezending van een exemplaar aan de uitgever.

BESTUUR

D.J. de Jong	Buitendams 51	3371 BA	Hardinxveld-Giessendam	tel. 01846-15094	voorzitter
C.D. van Bennekom	Drijvershuut 8	3372 VA	Hardinxveld-Giessendam	tel. 01846-11439	vice-voorzitter
W.F. van de Bree-Ooms	Buitendams 77	3371 BB	Hardinxveld-Giessendam	tel. 01846-14563	secretaris
J. Dubbeldam	Buitendams 134	3371 BN	Hardinxveld-Giessendam	tel. 01846-13938	penningmeester
M.J.A. de Haan	Buitendams 4	3371 BL	Hardinxveld-Giessendam	tel. 01846-16586	archivaris
J.J. van Houweligen	Binnendams 6	3373 AD	Hardinxveld-Giessendam	tel. 01846-17726	lid
mw. C. van der Plas	Leeuwerik 13	3371 JM	Hardinxveld-Giessendam	tel. 01846-13227	lid
R.A. Nederveen	Nieuweweg 31	3371 CJ	Hardinxveld-Giessendam	tel. 01846-17760	lid
N.R. van der Wiel-de Rover	Spindermolen 13	3371 RN	Hardinxveld-Giessendam	tel. 01846-16502	lid

De minimum contributie voor 1995 bedraagt f 20,00.

Voor leden tot 18 jaar en ouder dan 65 jaar f 15,00.

Hogere bedragen zijn altijd welkom.

Bankrekening: 3250.99.139 (Rabobank)

Girorekening: 3879669

Graag bij elke betaling duidelijk vermelden wat u betaalt.

Donaties zijn altijd van harte welkom.

VAN DE VOORZITTER

Begin februari jl. maakten wij hier in Hardinxveld-Giessendam ongewild een bijzondere historische gebeurtenis mee, die vooral de direct betrokkenen lang zal blijven heugen. In navolging van Limburg en het Gelderse rivierengebied moesten de bewoners van Boven-Hardinxveld huis en haard verlaten tengevolge van het dreigende water. Als medewerker van de Gemeente Hardinxveld-Giessendam was ik bij deze evacuatie nauw betrokken. In die bewuste week passeerden in mijn gedachten stukken uit het boek 'De waterwolf slaat toe' van Maarten Schakel.

Ook onze vereniging heeft over dit onderwerp ooit een boekje uitgegeven, dat al lang is uitverkocht. Dit geeft aan hoe het onderwerp nog leeft. Dat het nog meer is gaan leven mag duidelijk zijn.

Als ik een rondleiding verzorg in Museum de Koperen Knop, vertel ik de bezoekers altijd dat dit een waterboerderij is, met een waterzolder, een verhoogd voorhuis en ooit een waterstal. Dit alles vanwege de steeds weer dreigende en in veel gevallen werkelijkheid geworden watervloed. Regelmatig word ik daarbij met grote ogen aangestaard. Waarom zou er een watersnood komen? Vroeger, toen onze dijken nog niet zo goed waren als nu, toen was het water een dreigend gevaar; dat begrijpt iedereen. Maar tegenwoordig is dat gevaar er niet meer.... zo dacht menigeneen. We hebben rond de 1e februari ervaren dat het ook nu nog kan voorkomen dat we rigoureuze maatregelen moeten nemen om een ramp te voorkomen.

Sinds de ontginning van onze streek hebben de bewoners eeuwen achtereen gewerkt aan het verhogen en verstevigen van de dijken, die het water buiten ons gebied moeten houden. We dachten dat het kwaad voorgoed was uitgebannen, toen we de Zeeuwse en Zuidhollandse zeearmen hadden bedwongen. En toen opeens kwam het water van bovenuit. Net zoals vroeger. Want verreweg de meeste overstromingen, die ons gebied teisterden, werden veroorzaakt door bovenwater. Ook nu in 1995 kwam het gevaar van boven!

Inmiddels is er het besef dat de dijken hartgrondig moeten worden aangepakt. Wat dat betekent weten we allemaal. Ons dorp zal een ander aanzien krijgen. In een aantal gevallen worden wij een dorp aan de rivier, maar achter een verzwaarde dijk. Als voorzitter van onze vereniging maak ik mij daar best een beetje bezorgd om. Er zal heel veel veranderen. Maar tegelijkertijd realiseer ik mij dat als er geen veranderingen optreden wij als vereniging geen bestaansrecht zouden hebben.

Toch vraag ik mij af of die dijkverzwaring niet zo gerealiseerd kan worden dat ons specifieke rivierenlandschap, met die karakteristieke dijkbebouwing, behouden blijft. Dat moet met de hedendaagse technologie toch gewoon mogelijk zijn? Gelukkig neemt dit besef toe, ook bij de direct bij de dijkverzwaring betrokken instanties.

Hardinxveld-Giessendam, juni 1995
Dick de Jong, voorzitter.

INFORMATIE VAN DE PENNINGMEESTER

Het zal u niet ontgaan zijn dat u aan het einde van 1994 de jaarlijks gebruikelijke acceptgirokaart voor de vrijwillige bijdrage niet heeft gekregen. Dit betekent echter niet dat wij uw bijdragen niet meer nodig hebben. Het niet zenden was het gevolg van een aantal problemen met het ledenbestand in de computer.

Vandaar dat u bij de acceptgirokaart voor de contributie over 1995 een brief heeft ontvangen met de vraag uw contributie aan te vullen met een vrijwillige bijdrage voor 1994. Veel leden hebben daaraan gehoor gegeven en hun contributie ruim overgemaakt. Daarmee maakt u het ons mogelijk de werkzaamheden naar behoren te kunnen doen. Hartelijk dank daarvoor!

Het is jammer, dat ongeveer 100 leden hun contributie nog steeds niet hebben overgemaakt. Inmiddels hebben zij allen een vriendelijk verzoek ontvangen om alsnog te betalen.

In het betalingsverzoek voor de contributie waren de bedragen achterwege gelaten. Daarom voor alle duidelijkheid: Over 1995 bedraagt de minimum-contributie f 20,00 en voor jeugdleden (tot 18 jaar) en seniorenleden (65 jaar en ouder) minimaal f 15,00. Onze excuses voor het verzuim!

Wel willen wij u erop attenderen dat deze bedragen ook staan vermeld aan de binnenzijde van de kapt van ons mededelingenblad. De omissie had overigens ook positieve kanten. Diverse leden belden op om naar het bedrag te vragen, wat soms resulteerde in leuke gesprekken over allerlei zaken.

De problemen met het computerprogramma zijn inmiddels tot volle tevredenheid opgelost. Een programmeur heeft geheel belangeloos speciaal voor onze vereniging een programma geschreven dat precies doet wat wij willen en dat bovendien heel simpel te bedienen is.

Hardinxveld-Giessendam, mei 1995,
J. Dubbeldam, penningmeester.

En het gaat nog hard ook.

KRONIEK VAN HARDINXVELD-GIESSENDAM (VERVOLG)

19e jaargang 1905

7 januari 1905

De 'Merwede II' loopt aan de grond tussen de veren 'Giessendam' en 'Gasfabriek'. De passagiers brengen noodgedwongen een nacht op de rivier door.

25 januari 1905

Gisterenavond arriveerde alhier de stoomketel voor de stoomcementsteen- en pannenfabriek. Ongeveer 50 personen waren behulpzaam om dit gevaarte op de 'Rokerij' te brengen.

4 februari 1905

Plannen om een ziekenhuis in te richten in een herenhuis.

15 februari 1905

Aanbesteding van het maken en inhangen van twee nieuwe vloeddeuren in de sluis te Steen-enhoek.

4 maart 1905

De hier aangelegde stoomcementsteen- en pannenfabriek zal vermoedelijk half maart aan het werk gaan.

29 maart 1905

Bakkerij met woonhuis van bakker Borsje te Giessendam door brand verwoest.

26 april 1905

Zelfmoord door verdrinking van moeder en dochter Both in wijk A nadat de laatste ongehuwd moeder was geworden en het kind door beiden was gedood.

20 mei 1905

Deze week is door schipper T. van Lopik Tz. alhier de eerste lading cementsteen (plm. 30.000 stuks) naar buiten vervoerd. Mocht deze steen bevallen, dan zal deze onderneming weder aan vele mensen brood verschaffen.

8 juli 1905

Eerste advertentie van de Stoomsteenfabriek 'de Merwede'.

2 augustus 1905

Besluit tot het bouwen van een nieuwe bewaarschool te Boven-Hardinxveld.

30 augustus 1905

Het huis, vroeger bewoond door P. Langeveld, is door het rijk aangekocht om ingericht te worden tot Post- en Telegraafkantoor.

22 november 1905

Opening nieuwe bewaarschool te Boven-Hardinxveld.

Invoering automobiendienst tussen Papendrecht en Hardinxveld.

GROETEN UIT
GIESSENDAM

Wij beidjes gaan samen op 't meer
Wat roeien voor ons plezier.
Het is zulk heerlijk zomerweer,
Wat zalig genieten we hier.

Nadruk verboden.

SCHOOLHUIS RIVIERDIJK 311

Algemeen

Het pand Rivierdijk 311, oftewel 'het schoolhuis', dat direct naast de stoep van de Nederlands Hervormde Kerk in Boven Hardinxveld is gesitueerd, staat sinds korte tijd leeg. Dit pand, dat eigendom is van de gemeente, is zeer karakteristiek te noemen en moet zonder meer behouden blijven. De Historische Vereniging is geen actiegroep, maar komt toch wel regelmatig in actie, zij het soms meer op de achter- dan op de voorgrond. In 'stille diplomatie' wordt al het mogelijke gedaan om dit pand op de gemeentelijke monumentenlijst te krijgen. Inmiddels heeft zich bij de gemeente een aspirant-koper gemeld, die het geheel wil opknappen. Het lijkt dus de goede kant op te gaan, maar een leegstaand monument blijft

een risico. Het huis is vorig jaar, toen het nog werd bewoond door de fam. Aan de Wiel, door onze bestuursleden, de heren J. Dubbel-dam en M.J.A. de Haan, onderworpen aan een in- en uitwendig onderzoek naar de bouwkundige staat en de historische waarde.

Bouwkundige staat

Het blijkt dat het pand bouwtechnisch gezien in opmerkelijk goede staat verkeert ofschoon achterstallig onderhoud heeft geleid tot enkele gebreken, die echter in dit stadium nog met een beperkt budget zijn te herstellen. Reparatiewerk aan het dak en de goten aan de westzijde zijn dringend nodig, terwijl er op termijn ook enkele reparaties aan de kozijnen zullen moeten worden uitgevoerd.

Alleen het schoolhuis staat er nog.

Het metselwerk verkeert in goede staat en ook verzakkingen hebben zich nauwelijks voorgedaan.

Historische waarde

Uit historisch oogpunt gezien leverde het pand een aantal verrassingen op. Het blijkt dat zich in het pand elementen bevinden van twee andere panden, waarvan het ene ouder en het andere jonger is dan het bouwjaar van het huidige pand.

Het oudere gedeelte is de tegenwoordige noordgevel. Aan de binnenzijde is goed te zien dat deze noordgevel ooit buitenmuur is geweest. Archiefonderzoek wees uit dat aan de noordzijde, waar zich nu een parkeerplaats bevindt, tot ca. 1925 de oude school stond. Dit schoolgebouw stond er al toen het nu onderzochte pand er tegenaan werd gebouwd, waarbij gebruik werd gemaakt van de bestaande zuidgevel van de school, zodat beide panden een gemeenschappelijke scheidingsmuur kregen. Daarom kon bij de sloop van de school deze muur niet worden verwijderd, maar bleef deel uitmaken van het pand (nu) Rivierdijk 311. Vervolgens werd na de sloop van de oude school een nieuwe gebouwd op dezelfde plaats, waarbij de oude muur weer diende als gemeenschappelijke gevel. Nadat ook deze nieuwe school werd gesloopt en het terrein als parkeerplaats werd ingericht (jaren '60?) bleef ook van deze nieuwe school een gedeelte gespaard. Dit gedeelte was zover geïntegreerd in Rivierdijk 311, dat dit niet eenvoudig kon worden verwijderd.

Het gaat hier om een gedeelte van de zuidgevel van dit schoolgebouw ten oosten van het pand. Deze gevel bevat vlak ten oosten van het pand nog een originele deur en een raam waarachter een klein stukje van het schoolgebouw is bewaard, dat nu dienst doet als schuurtje. Verder naar het oosten loopt deze gevel door als tuinmuur waarin nog de onderdorpels van een aantal schoolramen aanwezig zijn.

Het pand Rivierdijk 311 is een groot pand in herenhuisachtige, vrijwel oorspronkelijke staat. Ooit werd aan de oostzijde een lager gedeelte

aangebouwd waarin zich nu de keuken bevindt.

Het dak wordt gedragen door samengestelde gebogen spanten (waardoor meer loopruimte op de bovenverdieping werd verkregen), en is daarmee, voor zover bekend, het enige pand binnen onze gemeente met een dergelijke uitzonderlijke kapconstructie. Wat zeker zo opmerkelijk is dat aan de voorgevel een zonnewijzer is bevestigd. Deze bestaat uit een rechthoekige natuurstenen achterplaat waarin de uren zijn aangegeven met Romeinse cijfers en een bronzen schaduwwijzer.

Volgens de bewoners die de wijzer ooit van een nieuwe bevestiging hebben voorzien, staat op de achterzijde een jaartal ingebeiteld met als eerste twee cijfers '16'. Wat de laatste twee cijfers waren konden zij zich niet meer herinneren.

Datering

Op de eerste kadasterkaart (1832) komt het pand nog niet voor. Gezien de bouwstijl en ander globaal dateerbare elementen, zoals het gietijzeren rooster in de voordeur, zal het pand omstreeks 1860 zijn gebouwd.

Juist in dat jaar werd de daarachter gelegen oude gotische kerk, die in de Spaanse tijd al ernstig was beschadigd en nooit meer geheel was hersteld, gesloopt.

Het lijkt zeer aannemelijk dat de waarschijnlijk 17e eeuwse zonnewijzer, die tot voor kort het pand sierde, afkomstig is van deze oude kerk.

Aanbeveling

Gelet op bovengenoemde aspecten moet dit pand als bijzonder behoudenswaardig worden gekenmerkt.

Als daarbij de karakteristieke ligging: voor de kerk, in het centrum van het dorp en als enig pand daar onderaan de dijk gebouwd, in ogenschouw wordt genomen, lijkt plaatsing op de gemeentelijke monumentenlijst een verantwoorde stap.

VIJFTIG JAAR GELEDEN (VERVOLG)

Vijftig jaar terug was het een hele kunst om met de beschikbare levensmiddelen uit te komen. Om hierin adviezen te geven verscheen in de oorlogsjaren een brochure getiteld 'Practische Wenken Voor De Huisvrouw In Oorlogstijd'. Wij citeren daaruit voor u in navolging van het vorige mededelingenblad het volgende.

Hoe doen we het langst met de thee?

De grootste huishoudelijke zorg, die de vrouw op dit ogenblik heeft, geldt de vraag: 'Op welke manier doe ik het langst met m'n rantsoen thee en koffie?' Ieder wil graag uit het hem toebedeelde 'halen wat er in zit', hetgeen met wat goede wil helemaal niet zo moeilijk is, als het lijkt.

Dit laatste, goede wil, is een eerste vereiste. Bij het noodzakelijke zuinig zijn, merken we nu eigenlijk pas hoe verkwistend we altijd omsprongen met onze thee en koffie. Wie met één zetsel thee een hele dag wil doen, zorgt er in de allereerste plaats voor, dat ze de thee niet warm houdt op een lichtje, maar in een mandje, waarover een goed sluitende theemuts zit. Een muts met treksluiting of iets dergelijks doet het alleen natuurlijk ook. Spoel om te beginnen de schone theepot zo grondig om met kokend water, dat de damp van de binnenwanden afslaat. Voeg dan de gewone hoeveelheid theebladeren, nodig voor een volle pot niet al te sterke thee, toe en giet daarop direct kokend water. Vooral niet op de gasvlam of iets dergelijks laten trekken, maar onmiddellijk onder de muts zetten.

Nadat de eerste kopjes zijn volgeschonken, de pot onmiddellijk weer bijvullen met kokend water. Op deze manier blijft er van de ochtendthee voor de volgende theebeurt - 'smiddags of 's avonds- nogal wat gezette thee in de pot. Na ongeveer 10 minuten moet de thee van de bladeren worden afgegoten. Warm deze thee, wanneer men ze nodig heeft, op een asbest (toen nog heel gewoon: redactie) plaatje boven een laag gasvlammetje, voorzichtig wat op. Maar zorg er daarbij vooral voor, dat de thee niet aan de kook komt. Doe bij de warmgemaakte thee zeer weinig verse theeblaadjes en giet de pot verder vol met kokend water.

De thee, die op deze manier verkregen is, is

uitstekend drinkbaar. De hoofdzaak is dat de thee niet wordt gekookt of door lang trekken op een lichtje bitter wordt.

Wie daarop nauwlettend toeziet, kan met één zetsel thee, eventueel aangevuld met wat verse theeblaadjes per theedrinkbeurt, de gehele dag doen.

Weet U ook, dat in een goede thermosfles, thee uren achtereen, soms zelfs 24 uur lang zo heet blijft, dat ze uitstekend drinkbaar blijft?

Koffie-extract maken

Wie graag lang met het rantsoen koffie wil doen, kan het beste een flinke hoeveelheid koffie-extract maken. Doe in een emaille pan een ons suiker en laat die onder voortdurend roeren met een houten lepel, donkerbruin branden.

Voeg er daarna een kwart ons zéér fijn gemalen koffie aan toe en blijf roeren. Intussen hebt u een liter water aan de kook gebracht en dit giet u er bij kleine hoeveelheden bij, terwijl u blijft roeren.

Zeef de op deze wijze verkregen liter vocht door een doekje (een fijne zakdoek of iets dergelijks), maar doe dit zeer nauwkeurig.

Het op deze wijze verkregen extract kan zoo gebruikt worden, maar het wordt extra geurig, als we het nu nog eens door den koffiefilter gieten, waarin we een paar lepels zeer fijn gemalen koffie met wat koffiestroop en een vleugje zout stevig hebben aangestampt.

De liter koffie-extract, die nu verkregen is, is zo geurig en verrukkelijk, dat ge van Uw welverdiende kopje koffie tweemaal zooveel genot hebt dan anders.

Zuinig koffiezetten

Als men koffie heeft gezet met een filter op de gewone wijze, is de koffie nog lang niet geheel afgetrokken. Een tweede treksel, dat volstrekt niet minder geurig behoeft te zijn dan het eerste, kan men krijgen als men de in het filter achtergebleven koffie droogt, b.v. door haar uit te strooien op grauw papier en zo een dag laten liggen. Dan doet men haar in een droge pan en verwarmt haar door en door, evenwel zonder haar te laten branden.

Na afkoeling bewaart men deze koffie in een goed sluitende bus. Voor het tweede zetsel

heeft men weliswaar meer koffie nodig dan voor het eerste, maar over het resultaat zal men niet te klagen hebben.

Eieren inleggen

Eieren inleggen doet men in een stenen pot, gevuld met één deel waterglas tegen tien delen water. Verse eieren, die van te voren gedurende 60 seconden in kokend water gelegd zijn of die met vaseline zijn ingesmeerd, kunnen in deze pot op een koele plaats bewaard blijven tot zij later voor gebruik nodig zijn.

Om barsten in de schaal te voorkomen, moet men vóór het koken van deze eieren in de uiteinden met een naald een gaatje prikken.

In dit verband is het van belang hoe men kan onderzoeken of eieren vers zijn. In een zoutoplossing van 10% zinkt een vers ei. Een minder vers ei blijft zweven en een bedorven ei komt aan de oppervlakte.

Nog enkele tips

- * Het vel, dat op gekookte melk komt en waarvan de meeste mensen niet houden, kan men in de jus gebruiken.
- * Zet nooit een pan op het vuur zonder deksel. Wie op een pan een ketel water zet in plaats van een deksel, brengt bovendien zonder kosten het water aan de kook.
- * Stukjes overgebleven huishoudzeep gebruikt men in de was, restantjes toiletzeep worden in een washandschoen genaaid, dat men bij 't handenwassen even gebruikt.
- * Tandpasta, crème enz. kan men tot het laatste beetje gebruiken door de tube open te snijden.

Hoe zuinig te zijn met gas?

Op het gebruik van gas kan men op verschillende manieren bezuinigen. Wat zou U ervan denken om voortaan per dag maar éénmaal af te wassen? Vele huisvrouwen vinden het nodig om elk ogenblik enige stukjes vaatwerk af te wassen. Dit vraagt brandstof voor verwarming van het water en bovendien nog zeep of zeepoeder. Eénmaal afwassen geeft werkelijk een aanmerkelijke besparing.

Niet meer water koken dan we nodig hebben! Waarom moet water gekookt worden voor 6

kopjes thee, als er maar 4 gedronken worden? Waarom zouden we het water voor de koffie en de thee niet even met een kopje meten?

Te weinig wordt gelet op het goed instellen der branders. Deze moeten branden met een duidelijk zichtbare groene kern, er mogen zich geen gele punten aan de vlammen vertonen en de vlammen mogen niet sterk ruisen. Een vervuilde brander geeft een zeer ongelijk vlambeeld en brandt daardoor tevens onzuinig. Deze moet daarom geregeld met zeepsop en liefst met een harde borstel worden schoongemaakt.

De pan wordt met inhoud kant en klaar op den brander gezet en daarna wordt pas het gas ontstoken en niet omkeerd.

De inhoud van de pan wordt steeds met volle gasvlam aan de kook gebracht. Dit gaat zeer snel en spaart kostbare voedingsstoffen. Zodra echter stoom uit het deksel komt, wordt de kraan direct zo klein gezet, dat het gerecht net aan de kook blijft en zich geen stoom meer ontwikkelt.

Iets over schoenen en zolen

We zullen voorlopig geruime tijd met onze schoenen moeten doen en daarom willen we enige wenken geven om de schoenen zo lang mogelijk goed en stevig te houden. Om te beginnen moet het dagelijks onderhoud van schoenen 'goed' zijn. We mogen dus niet vergeten de schoenen dagelijks te poetsen. Het allermeest gaan schoenen achteruit, als ze, na nat te zijn geweest, niet goed worden behandeld. Natte schoenen moeten worden afgenomen met een doekje en volgestopt met propfen krantenpapier, worden weggezet. Het krantenpapier, dat veel vocht zal opzuigen, kan over een uur worden vernieuwd.

DE HUISDUIF IN GROOTMOEDERS TIJD

In het begin van deze eeuw trof men bij veel mensen een huisduif aan. Ze kwamen onder alle lagen van de bevolking voor, zowel bij arbeiders, boeren als burgers. Deze duiven werden ook wel koekeroeduif, lachduif, roepduif of grijze duif genoemd.

In onze omgeving werd deze duif meestal koekeroeduif genoemd, maar de wetenschappelijke naam voor deze vriendelijke huisgenoot luidt: *Streptopelia* ofwel Turkse tortel.

De koekeroeduif werd (en wordt) in een kooi gehuisvest. Deze kooi hing vroeger in de ruimte waar de bewoners zich het meest ophielden. In een boerderij was dat 's zomers in het achterhuis en 's winters in het voorhuis. De 'duivekooi' hing meestal boven de ingang deur.

Duivekooien zijn er in uiteenlopende vormen. Zo waren er kooien die een boerderij voorstelden of een huis met verschillende schoorstenen. Oudere modellen hebben soms gedraaide spijltjes van mahoniehout. In de Alblasserwaard zijn bij verschillende particulieren nog zeer fraaie kooien aanwezig (o.a. in Restaurant 'De Gouden Leeuw' te Hoornaar).

Aan de voorkant van de duivekooi komt soms deze mooie spreuk voor: 'Wees oprecht gelijk de duiven', in één geval aangevuld met 'zij veinzen niet'. De binnenkant van de kooi werd wit gekalkt.

De koekeroeduiven waren meestal mannetjes (doffers), omdat volgens ingewijden, de mannetjes alles (roepen, lachen en buigen) beter kunnen dan de vrouwtjes.

In een kooi zat meestal één duif; als men twee duiven in de kooi had werden ze meestal gehouden voor de fokkerij. De jonge duiven uit deze regio werden verhandeld op de markt van Gorkum.

Het is een bekend gegeven dat duiven zeer oud kunnen worden. Zo is er een verhaal van een duif die 31 jaar is geworden. Oude duiven krijgen op latere leeftijd vaak last van 'reumatiek', zodat het moeilijk was om op de stok te komen. In de kooi werden dan trapjes aangebracht om de hoogteverschillen te overbruggen.

De duif werd gevoederd met hennipzaad, dat

tot 1918 door de boeren zelf werd verbouwd. Ook kreeg de duif in een enkel geval iedere dag een theelepeltje suiker.

De reden waarom men duiven in huis hield is moeilijk te achterhalen. Het zou in een bepaalde tijd, midden vorige eeuw, een modeverschijnsel zijn geweest om een duif in huis te houden.

Kenners en houders van een huisduif noemen een drietal redenen waarom een huisduif werd gehouden:

1 Ter bestrijding van ziekten

Een vroeger vooral bij vrouwen veel voorkomende kwaal was gordel- of netelroos, die een gevolg zou zijn van het toenmalige eenzijdige voedselpatroon, maar deze kwaal zou men ook kunnen krijgen door de 'schrik'.

Er zijn verschillende voorbeelden te noemen waarom men een duif ging houden om een ziekte te bestrijden. Als genezingsbron werden de stofdeeltjes die uit de veren van de duif komen genoemd.

2 Het voorspellen van het weer

Duiven hebben net als andere dieren een fijner gevoel voor weersveranderingen dan de mens. Als natuurlijke barometer reageert de duif als er ander weer op komst is door b.v. door zijn kooi te fladderen, of droevig onder in zijn kooi te gaan zitten.

3 Voor de gezelligheid

Een huisduif gaf het toenmalige gezinsleven een sfeer van huiselijkheid. Het geluid van de duif vulde de kamer.

De duif maakte de volgende geluiden:

- het koekeroeën, ook wel roepen genoemd.
- het lachen, (kirren) bij het aanhalen van de duif.

Bij het roepen buigt de duif zijn kop door de spijltjes, waarna hij zijn poten spreidt en sluit, dan weer roept en zijn kop door het volgende spijltje steekt. Dit zogenaamde treden door de kooi is een grappige vertoning.

Een andere lezing is dat een duif werd gehou-

den als waarschuwing tegen het koolmonoxyde-gevaar. Als de duif van zijn stokje viel, wist men dat er snel frisse lucht in de woning gelaten moest worden.

Ook is bekend dat aan het houden van een duif een godsdienstige betekenis werd gehecht. Het is daarom niet verwonderlijk dat eertijds ook in deze streek er een mystiek godsdienstige waarde aan werd gehecht, b.v.: als zinnebeeld van oprechtheid, zuiverheid, vrede en zachtmoedigheid.

Bij het lezen uit de Bijbel na het middagmaal werd de kooi verduisterd met een schort, om te voorkomen dat de duif tijdens het lezen ging roepen.

Bij een sterfgeval werd de duif uit de woonkamer gehaald en tijdelijk in het achterhuis geplaatst of bij de burens ondergebracht.

In deze eeuw is men steeds minder huisduiven gaan houden. De redenen hiervan zijn o.a.:

- geen geloof meer hechten aan de heilzame werking;
- een veranderde zindelijkheidsmoraal. Een duif geeft enig ongerief ('rommel') zoals veren, zaad en duivenpoep op de grond. Ook het regelmatig onderhoud kan als teveel worden beschouwd ('allemaal werk');

- een veranderde huiselijkheid en gewijzigd leefpatroon. De duif 'past niet meer' in de moderne huiskamer met radio en televisie;
- het geluid van de duif irriteert en maakt zenuwachtig.

Over duiven zijn nog verschillende gezegdes bekend, zoals:

- Wie zijn geld wil zien verstuiven, rookt sigaren en houdt duiven.
- Die zijn geld wil zien schuiven, die houdt kippen en duiven.
- Konijnen en duiven, gaan je centen schuiven.

Hieruit blijkt dat men het eigenlijk maar weggegooid geld vond om duiven, en vooral sierduiven, te houden.

Gegoede burgers hadden meestal geen huisduif, maar veelal een papegaai of kanarie. In boerenhuizen kwam men ook wel naast een duivetil een kanariekooi tegen. Dergelijk kooien waren van koper gemaakt en waren mooie kunstwerken.

Tegenwoordig komt men nog sporadisch een huisduif tegen. De kanarie daarentegen komt in verschillende huizen nog wel voor.

Toen er nog weinig autoverkeer was.

EIGEN HAARD IS GOUD WAARD

Uit dit spreekwoord blijkt overduidelijk de grote waarde die door de eeuwen heen werd toegekend aan het bezit van een eigen woning. Het woord 'haard' heeft hier dan ook een wat ruimere betekenis dan alleen de plaats waar werd gestookt.

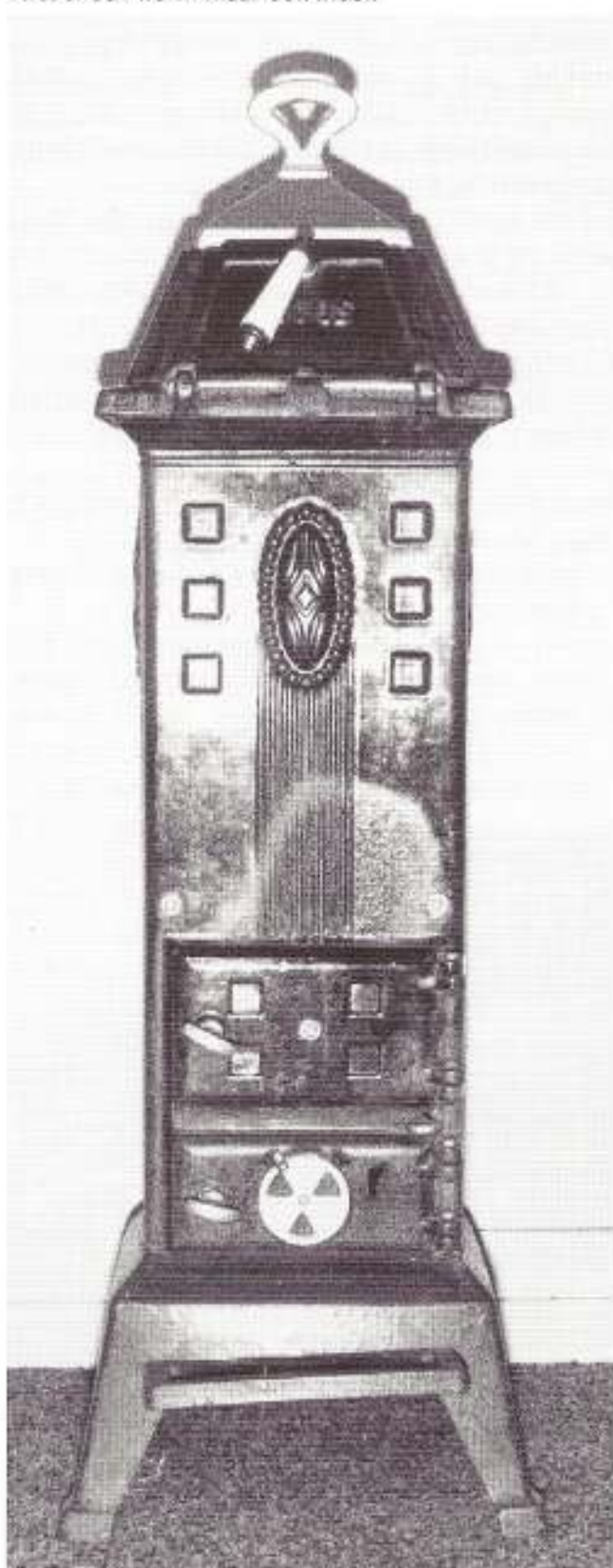
Het feit dat die haard wordt opgevoerd om de gehele woning aan te duiden, geeft onomstotelijk aan dat die haard in het geheel wel een heel belangrijke plaats innam.

Eeuwenlang was de haard dan ook het middelpunt van het huis.

Het was de plaats waar werd gestookt, niet alleen 's winters om de kou te verdrijven, maar ook 's zomers om de maaltijd te bereiden. Kortom een groot gedeelte van het huiselijk leven speelde zich rondom de haard af. De haard bestond aanvankelijk uit een ondiepe kuil in het midden van de, nog onverharde, vloer van het woonvertrek. Daarboven bevond zich een gat in het dak waardoor de rook kon ontsnappen. In de loop van de 16e eeuw ging men, om het brandgevaar te verminderen, er steeds meer toe over om het woonhuis te voorzien van een stenen brandmuur. Deze ontwikkeling begint in de steden waar door de dicht opeenstaande en nog overwegend houten bebouwing een brand catastrofale gevolgen kon hebben. Van lieverlede verschijnt de brandmuur ook op het platteland, eerst voornamelijk in boerderijen en later ook in woonhuizen. De haard verschuift dan van het midden van het vertrek naar die zijde waar de brandmuur zich bevond. De brandmuur had het voordeel dat er een schoorsteen tegen gemaakt kon worden, die boven de stookplaats zijn beëindiging vond in de schouwboezem. Hierdoor kon de rook beter worden afgevoerd wat de hygiëne zeer ten goede kwam. In grotere huizen met meer vertrekken werden ook meerdere stookplaatsen aangelegd. Daarmee ontstond een tweedeling in het gebruik. Eén stookplaats, die in de keuken, behield zijn oorspronkelijke tweeledige functie: verwarming en kookgelegenheid. De andere stookplaatsen dienden dan uitsluitend voor verwarming van het vertrek waarin zij zich bevonden. Deze situatie bleef ongewijzigd totdat in de tweede helft van de vorige eeuw de kachel ten tonele

verscheen. De mogelijkheden van het ijzergieten breidden zich snel uit door de opkomende industrie en al spoedig was men in staat een geregelde produktie van kachels op gang te

Niet alleen warm maar ook mooi.

brengen. De traditionele haard met het open vuur verdween al vrij snel van het toneel, door het beschikbaar komen van de veel praktischer en rendabeler kachel. Natuurlijk speelden de kachelfabrikanten in op de bestaande situatie, zodat er twee soorten kachels op de markt werden gebracht. Het fornuis met als primaire functie kookgelegenheid en de haard met als primaire functie verwarming. Hybride vormen komen echter in allerlei variaties voor.

Op de bijgaande afbeeldingen ziet u van beide hoofdvormen van de kachel een voorbeeld. De ene foto toont een fornuis van het merk 'Godin'. Dit fornuis werd vervaardigd in Brussel en dateert van omstreeks 1900. In de bovenplaat bevinden zich vier afsluitbare openingen waarvan er twee, al naar gelang de grootte van de erop te plaatsen pan of ketel, door middel van ringen groter of kleiner gemaakt konden worden. Ook in het voorfront zijn afsluitbare openingen aangebracht, achter de grote horizontaal scharnierende deur rechts bevindt zich de oven. Naar verluidt, werd bij strenge kou de oven gebruikt om de voeten erin te warmen.

Op de andere foto ziet u een haard, die donkergroen is gemoffeld, met duidelijke art deco decoratie, die verraadt dat de tijd van vervaardiging vermoedelijk ligt tussen 1915 en 1920. Onder het zilverkleurige bovendeksel bevindt zich een plaatje waarop eventueel een pot thee of iets dergelijks kon worden warm gehouden. Beide kachels bevinden zich in het depot van onze vereniging. Momenteel staan zij geëxposeerd op de zolder van museum De Koperen Knop. De 'Godin' is schenking van de heer Ph. Dekker en de andere kachel is een schenking van de heer J.W. de Jong.

Ofschoon velen van ons, bij wijze van spreken, bij de kachel zijn opgegroeid, is een nog in gebruik zijnde traditionele kachel tegenwoordig een grote zeldzaamheid.

Met de komst van het aardgas verdween ook

de kachel snel van het toneel. Het fornuis werd al iets eerder verdrongen door het gasstel, al dan niet voorzien van flessengas, terwijl het daarvoor al ernstige concurrentie

Geschikt voor diverse doeleinden.

ondervond van het petroleumstel. Het ritueel van het houtjes hakken, turf halen en kolen scheppen, om 's morgens voor dag en dauw de kachel aan te kunnen maken, is vervangen door een simpele draai aan de thermostaat. Het tijdperk van de kachel heeft al met al ongeveer een eeuw geduurd, ruwweg zo van 1860 tot 1960. Met hun fraaie vormen, kunstig gietwerk, opengewerkte mantels, verchroomde en soms zelfs geëmailleerde onderdelen, waren kachels vaak een waar kunstwerk waar je met plezier naar keek.

De radiatoren van de tegenwoordige centrale verwarming daarentegen zijn zeker praktisch, maar ik blijf ze fantasieloos en foeilelijk vinden.

M.J.A. de Haan

OPVOERING VAN 'DE SLAG BIJ HEILIGERLEE'

Naar aanleiding van onze oproep in *Het Kompas* bij de fotorubriek kregen wij waardevolle informatie over het openluchtspel 'De slag bij Heiligerlee', opgevoerd op 30 en 31 augustus 1946 te Giessendam.

Dit openluchtspel werd opgevoerd op een stuk weiland, in het verlengde van de huidige Prins Hendrikstraat, waar nu een voormalige boerderij staat.

De algehele leiding was in handen van de schrijver C. Baardman en naar ik meen werd het stuk gespeeld in drie bedrijven.

Het eerste bedrijf werd opgevoerd voor de taveerne 'De Gouden Ploeg'. Een vaandel soldaten trad op en onder tromgeroffel werden boeren en burgers opgeroepen. Een hopman (de onderwijzer C. Schalk) trad naar voren en riep de menigte op om 'dienst' te nemen in het leger van de Prins tegen de Spanjaarden. Zelfs de vrouwen kwamen nieuwsgierig opdagen. Er werd wat gemompeld en de hopman wakkerde de mannen aan. Hij stelde vele vragen en het publiek antwoordde in spreekkoor. Er trad een moeder naar voren met haar zoon. Zij sprak: 'Hier is mijn jongen, die wil ik geven voor de vrijheid' (moeder en zoon werden gespeeld door Mina de Wit en Goof Combee). Dit eerste bedrijf werd afgesloten met het Friese volkslied.

Door het wegnemen van een gedeelte van de voorwand van het decor zag men een gelagkamer, waar de broers Graaf Lodewijk en Graaf Adolf een gesprek voerden (dit werd gespeeld door de broers Kees en Peet Bakker, zoons van timmerman-aannemer Manus Bakker).

Veel vrouwen hadden zich verzameld in de gelagkamer van 'De Gouden Ploeg' en konden door een raam het slagveld overzien. Vergezeld van de nodige kreten en veel gejammer sloegen zij het eigenlijke gevecht gade. Ondertussen draafden de paarden met hun ruiters voor de taveerne heen en weer. Alleen de taveerne was verlicht, dus de paarden verdwenen in het donker en kwamen dan weer terug. Dat was heel mooi. Tot slot sneuvelde Graaf Adolf voor de vrijheid.

Onder leiding van C. Baardman.

Hoe het derde bedrijf in zijn werk ging is onbekend. Wel weten we hoe dit alles tot stand kwam en hoe het werd gefinancierd.

De ruiters waren boerenzoons of -knechts. Omdat iedere boer in die tijd wel een paard had was het niet moeilijk om aan paarden en ruiters te komen. De firma Bakker stelde de werkplaats beschikbaar voor de repetities en leverde ook het materiaal voor het decor. Als ik mij goed herinner was het ontwerp van de taveerne van de heer Aart van Bennekum, die het ook schilderde.

Alles kwam tot stand door de geweldige inzet van een kleine groep mensen uit Binnendams. Aan de spelers die meededen werd een borgstelling gevraagd voor de huur van de kleding. Het entreegeld was f 1,50, wat toen wel veel geld was, maar voor dit spektakelstuk niet duur. De twee avonden waren uitverkocht. Er zal zeker ook op een andere manier geld ingebracht zijn. Hoe is echter niet bekend.

Na een paar weken vond de afsluiting plaats in een vergadering in Hotel Delmee (het vroegere hotel 'De Zwaan') op de dam. Er waren wat financiële tegenvallers, maar als de spelers de borgstelling niet terug eisten, kwam alles rond. Dit voorstel werd met algemene stemmen aangenomen. We hebben een mooie zomer gehad in vrijheid, dat was de slotsom van ondergetekende en zijn vrienden.

J.H. van de Minkelis (toen 19 jaar)

VANUIT HET BESTUUR

ENQUETE 'ETEN EN DRINKEN'

Vier jaar terug trof u bij het mededelingenblad een enquêteformulier aan met vragen over 'eten en drinken'. Later ontvingen allen die toen hun formulier inleverden een tweede exemplaar met nog meer vragen. Inmiddels zijn veel antwoorden verwerkt in een eerste aanzet voor een boekje.

Het is overigens heel aardig om te zien wat er zoal boven tafel komt. Zo was het bij vrijwel allen van degenen die aan de enquête mee-

werkten heel normaal dat er bij kaasbeleg ook boter op het brood werd gesmeerd. De uitdrukking 'twee keer zuivel is van de duivel' gaat dus hier niet op.

Ook zijn er ik enkele nieuwe papsoorten aan het areaal toegevoegd. Wat denkt u van oogjespap en verjaardagspap?

Naast de formulieren heeft onze voorzitter inmiddels zo'n 50 boeken doorgenomen en daarbij aantekeningen gemaakt. Bij het ene boek veel, bij het andere weinig. De komende maanden zullen uit dit alles hoofdstuksgewijs

Er is genoeg voor iedereen.

verhalen worden gemaakt, zodat een bruikbaar manuscript ontstaat. Wij missen echter nog steeds illustratiemateriaal. Iedereen heeft wel foto's van vroeger, waarop iemand te zien is die aan het koken is, of personen of een groep mensen die aan het eten zijn. Ook foto's of prentjes van moestuinen of onderdelen daarvan zijn van harte welkom, evenals afbeeldingen van een konijnenhok, een kippenhok, het slachten, wekken, inmaken en noem maar op. Als u iets heeft dat misschien bruikbaar is, wordt u dringend uitgenodigd om te reageren. Reacties graag naar het secretariaat: Buitendams 77 te Hardinxveld-Giesendam.

BIJEENKOMST GENEALOGISCHE WERKGROEP (19 JANUARI 1995)

Aanwezig: B. Bode, J. Dubbeldam, P. Hoekwater, J. Kamsteeg, R.A. Nederveen, D. de Rover, H. Verhoeff, J. Verwoerd, D. van der Vlies, C. van der Waal-van Dijk en namens het bestuur van de vereniging waren een gedeelte van de vergadering aanwezig D.J. de Jong en N.R. van der Wiel-de Rover.

Afwezig: A. van Hoornaar, Joh. de Jong, P.W. de Jong, J. van der Plas, A.J. Stasse (allen met kennisgeving). Na een kort welkom stellen alle aanwezigen zich voor en vertellen naar welke

familie of personen hun belangstelling uitgaat. Hierna komt het 'archief Tromp' (= de archiefstukken die de vereniging na diens overlijden van de erfgenamen van de heer A. Tromp hebben gekregen) aan de orde. Het is de bedoeling dit archief om te zetten in een genealogisch computerprogramma. De heer Kamsteeg vraagt of het mogelijk is om alle amateur-genealogen, die al één of meerdere malen gebruik hebben gemaakt van dit archief, te vragen hun gegevens (liefst op diskette in een programma) te kopiëren en deze af te staan voor de genealogische werkgroep. Zij kunnen op deze manier alle gegevens, die verzameld worden, in één computerprogramma plaatsen en zo een rijke genealogische informatiebron creëren. Daarna kan bekeken worden welke gegevens, uit het 'archief Tromp', nog niet voorkomen in voornoemde informatiebron en kunnen dan alsnog worden toegevoegd. Wellicht zal dit minder werk zijn, dan nu het hele 'archief Tromp' omzetten in een computerprogramma.

Na ongeveer een uur wordt de discussie afgesloten, wordt er koffie gedronken en worden er gegevens uitgewisseld. Ook worden enkele uitdraaien van een computerprogramma bekeken.

Onderstaand treft u de lijst aan met de namen waar onderzoek naar wordt verricht door de leden van de genealogische werkgroep.

Alblas	Dusseldorp	Nederveen
Van Andel	De Haas	Pieterse
Bakker	Haeser	Van der Plas
Van den Berg	Van den Heuvel	De Rooy
Blokland	Hoekwater	Romeyn
Boelhouwer	Hoftijzer	Schreuder
De Boon	De Hoog	Sluimer
Bos	Van Houwelingen	Sterrenburg
Both	Huizer	Swartbol
Van den Bout	De Jong	Vermeulen
Bouman	Kamsteeg	Versluij(s)
Den Breejen	Kluiver	Versteeg
Brievingh	De Kok	Verhoeff
Brouwer	Kouwenhoven	Verwoerd(t)
Buys	Kraaijeveld	Van der Vlies
Cleijndier	De Leeuwkerk	Van der Waal van Dijk
Dubbeldam	De Leng	Wervenbosch
Van Duren	Van der Linden	

POSTBEZORGERS

Zoals u weet, staat een aantal leden ons terzijde bij het bezorgen van post. Onderstaand treft u de desbetreffende wijken en de adressen van de postbezorgers (allen woonachtig in Hardinxveld-Giessendam) aan. De vermelde telefoonnummers gaan in per 10 oktober a.s. Het bestuur is hen zeer erkentelijk voor hun regelmatige inzet.

- **Buitendams:** E. Klop, Buitendams 490, 0184-616587
- **Giessendam-West:** J.W. Klop, Claversweer 8, 0184-612270
- **Boorstraat, Pulsstraat, Schoolstraat, Molenstraat, Stationsstraat, Stationsdwarsstraat, Damstraat, Kerkweg, Het Laantje en de Parallelweg van nr. 1 t/m 72:** J.A. van der Plas, Boorstraat 11, 0184-613133
- **Alle straten 'over het spoor', inclusief de ruilverkavelingswegen:** Jac. Kortenhoeven, Pr. Hendrikstraat 57, 0184-614978
- **Binnendams:** Mevr. M. Breedveld-Vonk, Pr. Hendrikstraat 17, 0184-612350
- **Peulenlaan en de Planetenwijk in 'De Peulen':** Familie Parel, Peulenlaan 4, 0184-612576
- **De Staatsliedenwijk en de Rivierenwijk in 'De Peulen':** J.W. Nederlof, Uranusstraat 141, 0184-614945

- **Wielwijk: Lange Griendsweer, Tielensweer, Spindermolen, Pietersweer, Jacobsweer, Houweningeweer, Cornelisweer, Wieling, Claversweer, Doornsweer, Smalweer, Plompencamp, Baijensweer, Breedewaij en de Van Damstoep:** B. Versteeg, Lange Griendsweer 4, 0184-615638
- **Wielwijk: Groot Veldsweer, Schoutsweer, Zijlweer, Pauwtjesmolen, Vinkeweer, Heymansweer, Capelleweer, Geldersweer, Clemensweer, Geemansweer, en Florenweer:** Mevr. J. van Rossum-Trapman, Groot Veldsweer 52, 0184-614015
- **Nieuweweg, Giessenzoom, Parallelweg vanaf nr. 73 en het Industrieterein tussen Nieuweweg en Sluisweg:** C. van der Waal van Dijk, Houweningeweer 25, 0184-613401
- **Peulenstraat en Peulenstraat-Zuid:** W. Heykoop, Spindermolen 32, 0184-616098
- **Rivierdijk vanaf de Boogbrug tot 'De Sluis':** P. Wemmers, Buitendams 150, 0184-616952
- **Rivierdijk vanaf 'De Sluis' tot 'Den Bout', Havenstraat, Buitenweistraat, Blikstraat en Bosstraat:** A. den Breejen, Prinses Irenestraat 25, 0184-614263
- **Uitbreiding West Boven-Hardinxveld en Kon. Wilhelminalaan:** J.H. Roubos, Weteringstraat 43, 0184-611227
- **Uitbreiding Oost Boven-Hardinxveld:** C.D. van Bennekom, Drijverschuit 8, 0184-611439

Postkantoor Neder-Hardinxveld.

ANDERE PUBLIKATIES OVER DE OORLOG

Zoals u weet zijn er in de afgelopen jaren meerdere boekjes in onze Historische Reeks verschenen over de oorlog. Op dit moment is alleen het boekje 'Hongerwinter' nog (beperkt) voorradig. Dus snel naar het Historisch Informatie Centrum!

HET SCHOLENPROJECT

Vrij kort na de oprichting van onze vereniging zijn enkele dames enthousiast aan het werk gegaan om een scholenproject van de grond te krijgen. De bedoeling was om een soort lesbrieftje te maken, aan de hand waarvan men op de plaatselijke scholen wat aandacht kon schenken aan de geschiedenis van ons dorp. Waarom het toen niet is afgemaakt is niet bekend, maar enkele jaren terug is hetgeen er destijds op papier stond 'afgestoft en opgepoetst'. Helaas bleek het niet meer aan te sluiten bij de leermethoden van tegenwoordig.

Op verzoek van ons bestuur heeft de heer W. de Leeuw, die jarenlang voor de klas heeft gestaan, een korte geschiedenis van Hardinxveld-Giessendam geschreven, waarbij hij met name heeft gelet op de bruikbaarheid voor schoolgroepen. Dit is beoordeeld door de heren C. Muller (directeur openbare basisschool 'De Peulenviek') en W. Smit (directeur bijzondere basisschool 'Rehobothschool'). Beiden kwamen tot de conclusie dat het werk van de heer de Leeuw zeker bruikbaar is, maar het was te lang, te omvangrijk. Binnen de huidige leermethoden is slechts beperkte tijd voor de plaatselijke of regionale geschiedenis. Het feit dat er tijd voor is, is overigens al een hele vooruitgang, want voorheen beperkte men zich op school uitsluitend tot de landelijke geschiedenis.

Besloten werd om een deel van het verhaal van de heer de Leeuw te gaan bewerken om het te laten drukken voor de scholen. Het overige wordt dan eveneens in gekopieerde vorm aan de scholen verstrekt. Kortgeleden is aan onze huisdrukker, B.V. Grafisch Bedrijf Tuijtel, een offerte gevraagd. Als er een prijs-

opgave binnen is, kan er worden gezocht naar subsidianten of sponsors. Het is de bedoeling dat het geheel ook te koop zal zijn voor andere geïnteresseerden.

LESBRIEF TWEEDE WERELDOORLOG

Op initiatief van het Historisch Overleg Alblas-serwaard is er voor de scholen in het gehele werkgebied een lesbrieftje over de Tweede Wereldoorlog samengesteld. Ook wij hebben hieraan onze medewerking gegeven. Op 31 maart jl. kon de lesbrieftje worden aangeboden aan alle scholen en de historische verenigingen. Het eerste exemplaar werd overhandigd aan de heer M.W. Schakel, die in zijn dankwoord de belangrijkheid van dergelijke activiteiten onderstreepte. Juist voor de kinderen moet de oorlog van weleer in herinnering worden gehouden, als waarschuwing naar het heden, zo stelde hij.

Als u een exemplaar van deze lesbrieftje wilt ontvangen kunt u dit doorgeven aan het secretariaat van onze vereniging. Een exemplaar kost f. 10,00, inclusief verzendkosten.

FOTOBEOEK INDIEGANGERS

De vereniging van Oud-Indiëgangsters organiseert jaarlijks een reünie. Dit jaar was er ter gelegenheid van de herdenking van de vijftigste bevrijdingsdag een speciaal tintje aan de reünie gegeven. Al geruime tijd waren enkele leden van de vereniging bezig met de voorbereiding van twee fotoboeken. Eén voor Sliedrecht en één voor Hardinxveld-Giessendam. De voorzitters van de historische verenigingen van beide plaatsen namen op 6 april jl. een exemplaar van het voorlopige fotoboek in ontvangst uit handen van voorzitter van het comité, de heer H. Harrewijn. Het boek voor Hardinxveld-Giessendam heeft vanaf het moment van overhandiging bij de expositie 'De 50ste mei' in De Koperen Knop ter inzage gelegen. Thans is het terug naar de samenstellers voor aanvullingen en verbeteringen. Binnenkort zal het in het Historisch Informatie Centrum komen te liggen, waar het op

zaterdagmorgen tussen 10 en 12 uur door iedereen in te zien is.

Ons bestuurslid mevrouw N.R. van der Wiel-de Rover heeft al diverse keren contact gehad met de heer M. Stam over de geschiedenis van 'de lichter' aan 'het Langeveer'. Als er voldoende informatie boven tafel komt is het misschien mogelijk om hierover een publikatie samen te stellen. Mogelijk kent u ook verhalen of heeft u gegevens, die hiervoor te gebruiken zijn. Graag houdt het bestuur zich aanbevolen voor informatie en voor fotomateriaal. U kunt dit afgeven bij het secretariaat of contact opnemen met mevrouw Van der Wiel, tel. 01846-16502

BOEK SCHEEPVAART OP DE GIESSEN

Op dit moment wordt de laatste hand gelegd aan een boek over de scheepvaart op de Giesen. Een vijftal auteurs heeft er aan meegewerkt. Het boek, dat is voorzien van tal van foto's, wordt uitgegeven door de drie historische verenigingen in de dorpen langs de Giesen.

EILAND IN DE WIEL

Jaren terug hebben wij, dankzij een bijzondere schenking, een replica van het voormalige eiland in de Wiel achter de Peulenstraat te water kunnen laten. Sindsdien werd het eiland regelmatig onderhouden door vrijwilligers. Maar daarin is de laatste tijd een beetje 'de klad' gekomen. Het eiland ligt er nu wat haveloos bij. Eerlijk gezegd schamen wij, als bestuur, ons daar voor. We hebben de Gemeente Hardinxveld-Giessendam al eens gevraagd of zij het onderhoud niet willen verzorgen, maar die hielden de boot af. Heeft u een idee? Suggesties zijn van harte welkom.

REACTIES OP VORIGE MEDEDELINGENBLAD(EN)

- 1 Van de heer K. Leenman ontvingen wij een reactie op hetgeen in het laatste en voor-

laatste mededelingenblad is geschreven over Belgische militairen. De heer Leenman had ten onrechte gesproken over deserteurs. Zeker in het geval van de artillerist, Josephus Livinus Henricus van Durme, was dat niet juist. Deze militair verdronk in 1916 en bleek geenszins een deserteur, maar was een krijgsgevangene. De heer Leenman schrijft dat hij, na lezing van het laatste mededelingenblad, graag het boetekleed aan wil trekken en zijn excuses aan wil bieden. Terecht merkt de heer Leenman aan het einde van zijn brief op dat hij in 1916 nog maar 10 jaar oud was en zijn informatie uit overlevering heeft verkregen.

- 2 De heer J.P. de Leeuw, Eiberhof 1 te Schoonrewoerd meldt, naar aanleiding van het artikel over Herman de Man, dat hij de naam 'rijnvorschen' ook door de ouderen in de Vijfheerenlanden heeft horen noemen. Niemand heeft hem ooit exact kunnen zeggen om welke soort kikkers het daarbij ging. Hij denkt zelf dat het om gewone kikkers ging, maar degenen die de term 'rijnvorschen' gebruikten beweerden dat het om beduidend grotere kikkers ging. Wat hem bezighoudt is, of het om de meerkikvors ging, deze kwam immers in Zuid-Holland voor, of dat het toch een gewone groene kikker betrof. Als een van onze leden het antwoord weet, dan gaarne uw reactie naar het secretariaat.

EXCURSIE GING NIET DOOR

Wat jammer nu. Het bestuur was enigszins teleurgesteld in de geringe belangstelling voor de te houden excursie, op 20 mei jl., naar het Nationaal Oorlogs- en Verzetsmuseum te Overloon. Hoewel het voor degenen die zich wel hadden opgegeven ook een teleurstelling geweest moet zijn, heeft het bestuur toch besloten de reis te annuleren. Het zal u duidelijk zijn dat er 'teveel geld bij moet', wanneer er teveel lege plaatsen in de bus zijn. Volgend jaar beter zullen we maar denken. Als u overigens tips heeft voor een excursie, dan houden wij ons van harte aanbevolen.

VERSLAG ALGEMENE LEDENVERGADERING(EN)

De algemene ledenvergadering, die werd gehouden op 27 maart jl., werd zeer goed bezocht. Niet alleen voor, maar ook na de pauze was de opkomst groot. Even na 20.00 uur begonnen de heren G. Romijn en G.J. de Rover met de vertoning van hun film over het leven 'rondom de watertoren'. De heren ontvingen van alle kanten veel lof voor deze film, die ruim een uur duurde. Het geheel maakte een professionele indruk.

Na de pauze werd de 'lange' agenda verder afgewerkt. De heer C.D. van Bennekom werd als bestuurslid herkozen, terwijl afscheid werd genomen van de heer R.A. Nederveen. De voorzitter bedankte laatstgenoemde voor het werk dat hij voor de vereniging verzet heeft, in het bijzonder noemde hij daarbij de oprichting van de plaatselijke werkgroep genealogie. Namens de Stichting Dorpsbehoud gaf de voorzitter hiervan, de heer J.C. Borsje, een overzicht van de stand van zaken in ons dorp wat de monumenten en de groenvoorziening betreft. Diverse aanwezigen vroegen het bestuur, van zowel de Historische Vereniging als van de Stichting Dorpsbehoud, al het mogelijke te doen om het pand Rivierdijk 311 voor het nageslacht te bewaren en het liefst in een betere onderhoudstoestand dan de huidige.

De statuten werden vervolgens enigszins geactualiseerd. Bij de bespreking van de begroting voor het jaar 1995 en de vaststelling van de contributie voor 1996, werd unaniem besloten de contributie, ingaande 1 januari 1996, te wijzigen in f 25,00 per jaar. Verschillende aanwezigen vroegen zich hardop af, of deze verhoging al niet enkele jaren eerder aan de orde had moeten komen. Volgens de penningmeester hebben veel leden de goede gewoonte meer geld over te maken dan waartoe men als lid verplicht is. Tevens besloot de algemene ledenvergadering de leeftijdskortingen te handhaven. Na enige discussie ontving het bestuur instemming van de algemene ledenvergadering alleen dan twee publikaties per jaar uit te blijven geven, wanneer dat financieel gezien haalbaar is.

Om beide delen van het dorp gelijk te behandelen werd tenslotte besloten volgend jaar de algemene ledenvergadering in Boven-Hardinxveld te houden. De vergadering werd met luid applaus afgesloten.

750STE LID

Het aantal leden steeg in het begin van dit jaar gestaag. Tengevolge van de publikatie 'de 50ste mei', die heel positief werd ontvangen, konden er nogal wat leden worden ingeschreven.

Het 750ste lid: mevrouw P. de Jong.

Op de bestuursvergadering van 12 mei jl. bleek dat er 748 leden waren. De dag erop was er een braderie in Boven-Hardinxveld, waar de vereniging, zoals gebruikelijk, met een kraam aanwezig was. En inderdaad, tijdens de braderie werd het 750ste lid van de vereniging verwelkomd: mevrouw P. de Jong uit de Prinses Irenestraat. Van harte gefeliciteerd en hartelijk welkom in ons midden!

NIEUW BESTUURSLID

Op de ledenvergadering nam de heer R.A. Nederveen afscheid. Wegens drukke werkzaamheden had hij niet langer tijd voor bestuursactiviteiten. Op dat moment had het bestuur nog geen nieuwe kandidaat gevonden en vroeg tijdens de vergadering aan de leden mandaat om tussentijds iemand te benoemen. Het bestuur ging hiermee accoord en inmid-

dels is de heer J. van den Bout (Albert Cuypstraat 17 te Boven-Hardinxveld) als bestuurslid aangetreden. Ook vanaf deze plaats: Welkom!

PUBLIKATIE VROUWENBEWEGING

De afgelopen tijd hebben de leden twee publikaties ontvangen, die ongelukkigerwijs zeer kort na elkaar zijn verschenen. Het boekje over de Vrouwenbeweging moest eigenlijk al in november vorig jaar verschijnen, maar door onvoldoende planning en een te lange correctietijd rolde het pas in februari van dit jaar van de persen.

TEKSTBORDJES STICHTING DORPSBEHOUD

U als meer dan gemiddeld geïnteresseerde in de plaatselijke historie kent ongetwijfeld de fraaie bordjes, die door de Stichting Dorpsbehoud Hardinxveld-Giessendam in overleg met de desbetreffende eigenaren zijn aangericht op verschillende panden in onze gemeente. Deze bordjes doen niet onder aan de bekende ANWB-informatie, die we in het gehele land op monumentale panden aantreffen. De afgelopen maanden zijn er in Boven-Hardinxveld drie van deze bordjes geplaatst.

Het gaat hierbij om het oude gemaal, waarvan de toegang op Bovenhardinxvelds grondgebied is gelegen, het pand van drogist Wolterbeek en de Nederlands Hervormde Kerk. Via de rubriek 'Effe bomen...' in Het Kompas wordt hieraan de komende tijd aandacht besteed.

MELODIE GIESSENDAMS VOLKSLIED

Enkele jaren terug vermeldde wij de tekst van het Giessendams volkslied in ons mededelingenblad. Onlangs was er iemand in Museum De Koperen Knop, die informeerde of de melodie van dit volkslied ook bekend was. Als iemand daar iets meer over weet, wordt hij of zij verzocht dit te melden bij het secretariaat van onze vereniging.

Oude ambachten weer tot leven gebracht.

VERHALEN OVER OUDE AMBACHTEN

Zoals u reeds uit de regionale pers heeft kunnen vernemen is ons bestuur uitermate geïnteresseerd in verhalen over oude ambachten. Ook foto's en dokumenten hierover zijn van harte welkom. Het woord ambachten mag hierbij overigens zeer ruim worden opgevat. Als u iets interessants heeft houden wij ons graag aanbevolen. Bij voldoende reacties zal er een publikatie over het onderwerp worden samengesteld.

AANWINSTEN DEPOT

De hierna volgende goederen stonden al jaren opgeslagen op de museumzolder. Het zijn zaken die of zijn blijven staan bij de overdracht van het gebouw, of die in de eerste periode van het museum zijn binnengekomen. In die tijd werd er verbouwd en was iedereen druk bezig, waardoor een gedegen registratie van aangeboden zaken nogal eens in het gedrang kwam. Alle zaken die op deze manier wat in het vergeethoekje waren geraakt zijn de afgelopen winter aangepakt en geregistreerd en voor zover nodig gerestaureerd. Door het ontbreken van gegevens is doorgaans niet bekend van wie deze zaken afkomstig zijn. Het betreft de volgende voorwerpen:

- telmachine
- houten wasmand
- ijzer van oosthout

- een paar houten schaatsen
- twee schrijfleitjes
- kapstok
- vier lampegglazen
- weegschaal uit groentewinkel (1949; vermoedelijk afkomstig van M. Kooy)
- mesje
- muurhaak
- messing vernikkeld kokertje (werd gebruikt voor het controleren op melkziekte bij koeien)
- deurknop
- tandijzer (steenhouwersgereedschap)
- eikehouten liniaal
- houten tol
- geëmailleerd bordje
- twee paar leren beenkappen
- wagenmakersguts
- messing oliespuit
- messing tuinsproeier
- messing naamplaatje 'W. Slob'
- lidmaatschapsplaatje wegwacht
- lidmaatschapsplaatje ANWB
- vooroorlogse gloeilamp (schenking A. Maat)
- wiedhaak
- bronzen deurbel
- eikehouten ratteval
- iepenhouten stoof
- gehaktmolen (merk 'Alexanderwerk')
- gehaktmolen met tafelklem, vier reserve-messen en drie roosters (merk 'Husqvarna')
- seinlamp van een molen
- steun van een platte buiskachel
- brandijzer 'Firma D. de Jong Kruiwagenfabriek'
- bijl met essehouten steel
- hakmes
- beukehouten spie van profielschaaf
- smeedstalen spijker
- metalen koolmes
- metalen lepelboor (schenking H. van 't Geloof)
- twee beitels van profielschaven
- breeuwhamer
- vier lepelboren
- oliemolentje
- messing zwavelstokkendoojsje
- paar leren schoenen
- krompasser
- figuurzaag
- blikken oliespuit
- smeedstalen 'bulldog'
- kramplaat
- schrijfset in etui
- aardewerken schaal (merk 'Petrus Regout & Co Maastricht'; schenking M. van den Berge)
- stansapparaat
- messenslijper
- houten tapkraan van wijnavat
- zadelmakersmes
- ketting van paardebit
- kolenschop
- fotostandaard
- hakmes (Brabants of Gelders)
- messing-blikken oliespuit
- beschuutblik
- spijkerkist met spijkers
- groen geëmailleerde mok
- beukehouten blokje met zes uithollingen (om knopen te bekleden)
- spijkerkist
- iepenhouten wagenkrik
- beukehouten propeller 60 Watt 882 toeren (schenking B. Klijn)
- wegenkaart Nederland (papier op linnen, ca. 1950)
- twee griendhaken
- twee brilledozen
- snoeischaar
- metalen winkelhaak
- handzeis
- hamer
- eikehouten wetplank
- twee zakketels
- aardewerken tegel met bloemmotief
- koperen bloempot
- ijzeren braadpan
- rek met glazen snoepjespotten uit kruidenierswinkel (schenking T. Egas)
- schilderijtje
- blikken doosje voor grammofoonnaald 'His Masters Voice'
- blikken trommel
- rood geëmailleerde broodtrommel
- blikken sigarendoos
- metalen tabaksdoos ('Gaat van vader op zoon-Van Nelle's tabak'; schenking Mevr. Lock)

- schop
- vooroorlogse radio (merk 'Philips')
- krulspeldenmachine
- twee eiken zwaarden van zalmschouw
- paar houten roeispanen
- vaarboom
- dubbele bijl
- metalen greppelschop
- hak
- twee houten koffers (waarvan één met opschrift 'D. de Jong Giessendam')
- schoolplaat met aan één zijde 'Het bomen vellen' en aan de andere zijde 'Houtzaagmolen'
- schoolplaat met aan één zijde 'De boterbe-reiding' en aan andere zijde 'Vogels van duin en kust'
- houten kistje 'N.V. De Faam-Breda'
- twee schilderijen in fotolijst
- schilderij 'De Here verheffe Zijn aangezicht over u en geve u vrede'
- spiegel
- voorraadblikje 'Harry Vincent Ltd Hunning-ton'
- voorraadblik 'Kastelen'
- voorraadblik met afbeeldingen van palei-zen en Gouden Koets
- voorraadblikje 'De Ruyters chocolade hagel'
- eikehouten rijstton
- jerrycan '1943'
- iepenhouten ratel (schenking J.C. de Ridder)
- geëmailleerd lepelrek met vier lepels
- stoof
- wrongelmes
- hooivork
- snijbonenmolen 'PéDé'
- houten bak om aardappels in een zak te doen
- twee lamoenen
- twee houten leertjes van boerenwagen
- messing bierkraan
- heggeschaar
- drietandriek
- pootstok
- bietensteker

Daarnaast ontvingen wij:

Van heer De Klerk te Alblasterdam:

- metalen plukmand
- gieter

- zaaimachine
- handploeg
- aardbeienlotensnijder
- zaaigeulmachine
- eg
- koperen gifspuit, merk 'Eclair-Vermorel'

Van de heer De Hek:

- zwarte omslagdoek en zwarte shawl

Van de heer De Nijs (afkomstig uit boerderij

Binnendamseweg 56):

- hangende en staande treeft
- twee kettinghalen
- steekhaal
- messing balansarm
- ijzeren balans zonder arm
- paarse ornament van vier tegels uit roet-baan van schouw
- distelschopje
- snoeimes
- zuigbril
- vier paardebitten

VAN DE LEDEN

Onder deze kop wordt met ingang van dit nummer van het mededelingenblad een nieuwe rubriek opgenomen waarin leden vermeldenswaardige onderwerpen naar voren kunnen brengen. Tot nu toe is het zo dat het bestuur tweemaal per jaar de nodige informatie over u uitstort. Daarbij hopen wij dat u het allemaal interessant vindt. Aan de voorbereiding wordt in ieder geval de nodige zorg besteed. Getracht wordt zowel het verleden als het heden aan bod te laten komen. Ook proberen we telkens weer ongeveer evenveel aandacht aan Hardinxveld als aan Giessendam te besteden. Uit de reacties blijkt telkens weer dat u het mededelingenblad waardeert. Toch kan het best zijn dat u bepaalde onderwerpen of foto's mist. Voor die gevallen is deze nieuwe rubriek. Ook kunt u de rubriek gebruiken om reeds uitverkochte boekjes uit de Historische Reeks te pakken te krijgen. Zo hopen wij dat het blad nog meer een blad voor en door de leden wordt.

STRIJD TEGEN HET WATER

Ook dit is Boven-Hardinxveld.

Slechts weinig streken in ons land hebben een zo lange strijd tegen het water moeten voeren als de Alblasserwaard. De 'wielen' langs de dijken zijn stille getuigen van grote overstromingen in het verleden.

In december 1658 was er een strenge vorstperiode en wat men al vreesde, gebeurde. Op 30 december ontstond er een ijssdam in de Merwede, waardoor de dijk bij 'Den Bout' in Boven-Hardinxveld op verschillende plaatsen doorbrak. De Alblasserwaard werd in een zee herschapen. Door het openen van de sluizen trachtte men wat verlichting te krijgen, maar omdat de rivierstand laag was gaf dit geen resultaat. Het maken van 'hulpgaten' moest redding brengen.

Maar reeds na vier jaar brak de dijk bij Gorinchem opnieuw door. Weer waren ijssdammen en 'bovenwater' de oorzaak. De hulpgaten en de doorbraak werden snel gedicht, maar op 11 maart van datzelfde jaar verzinkte afkraging bij de oude doorbraak en kreeg het water opnieuw de vrije loop. De telers zagen daardoor hun oogst van dat jaar verloren gaan.

Na deze ramp is de bevolking aan de slag gegaan om de dijken te versterken. Gelukkig zijn zij 46 jaar voor een nieuwe ramp gespaard, maar aan het begin van het jaar 1709 deed de vorst haar intrede en het water in de rivier bevroor. Daarna dooide het een korte tijd, maar in februari keerde de vorst terug, met als gevolg dat er een grote opstopping van ijs ontstond.

Deze ijssdam reikte tot de rivierbodem

en werd door de bevolking met bezorgdheid gadeslagen. Half maart viel opnieuw de dooi in, maar de ijssdam bleef vastzitten. De dijk bij Hardinxveld, bekend onder de naam 'Zinkdijk', begon werkelijk te zinken en liet niet meer dan een kleine rug aan de buitenkant over. Alles werd gedaan om een nieuwe ramp te voorkomen, maar tevergeefs. In de nacht van 18 op 19 maart stortte het water zich met daverend geweld de Alblasserwaard in. Pas op 15 april, na heel veel tegenspoed, slaagde men erin om het water binnen en buiten de sluizen op gelijke hoogte te krijgen. De sluizen werden opengezet, maar de aanhoudende noordwestenwind en het vele 'bovenwater' belemmerde de afvoer van het water zodanig, dat de Alblasserwaard de gehele zomer van 1709 onder water bleef staan.

Aan het eind van het jaar werden de omstandigheden gunstiger en in maart 1710 kwam het water weer op zomerpeil. Ook dat jaar kon het land niet worden bewerkt en konden geen vruchten worden geoogst. Het vee moest met liezen en biezen, die onder water werden gesneden en daarna werden gedroogd, onderhouden worden. Ook dat jaar was weer

Het water zakt, maar het gevaar is nog niet geweken.

een catastrofaal jaar voor boer en tuinder. De zware regenval in de zomer van 1725, gevolgd door enorme sneeuwval in het begin van 1726, bewerkstelligde dat het water in de rivieren weer ver boven het normale peil kwam.

Door de strenge vorst ontstonden opnieuw ijsdammen in de grote rivieren. Het opgestuwde water vloeide over de dijken in de Krimpener- en Lopikerwaard. Het water was sinds mensenheugenis nog niet zo hoog geweest. De dijken in de Alblasserwaard werden met alle hulpmiddelen die ter beschikking stonden nog behouden. Een doorbraak in de Krimpenervwaard had de druk op de dijken van de Alblasserwaard verlicht, dat gaf even wat verademing. De stad Gorinchem verkeerde echter in grote nood, daar stond het water 10 voet hoog, een voet hoger dan ooit iemand beleefd had. Er werd hard gewerkt om de Merwededijk en de Lekdijk te behouden. Overall werden de noodklokken geluid.

Ondanks bovenmenselijke inspanning, brak op 6 februari 1726 toch de Lingedijk bij Kedi-

chem door, in dezelfde week gevolgd door nog twee doorbraken. Het water van de overstromde Tielerwaard baande zich via de Linge een weg naar de lager gelegen Alblasserwaard. Met vreselijk lawaai stortte het water zich in de Alblasserwaard naar beneden, daarbij een diepte van 44 voet veroorzakend. Diezelfde nacht stroomde het water met verschrikkelijk geweld over de Zouwedijk. In zeer korte tijd raakten de Vijfheerenlanden met de Alblasser-

waard, samen een

gebied van 33.110 morgen land, geheel onder water.

Het waterpeil was deze keer nog hoger dan tijdens de ramp in 1709.

Door de voortdurende storm uit het westen en het noordwesten werden huizen, schuren en hooibergen vernield en vormden een gretig voedsel voor de golvenzee.

De laagstgelegen dorpen in de Alblasserwaard kregen het erg zwaar te verduren. De schade was daar enorm. Toch stond een nog zwaardere ramp hen te wachten, want in 1741 werd de Alblasserwaard opnieuw door het water verrast.

De historie van de Alblasserwaard is er een van rampen, van de ene dijkdoorbraak na de andere. De Waard staat als het ware met de voeten in het water. Maar het is ook een historie van kracht. Met man en macht en veel kunde hebben allen samengewerkt om de dijken steeds weer te verhogen en te verstevigen. Zij zijn erin geslaagd het water een halt toe te roepen. Een ramp zoals die van 1953 mag zich zeker niet herhalen.

MUSEUMNIEUWS

De 50ste mei

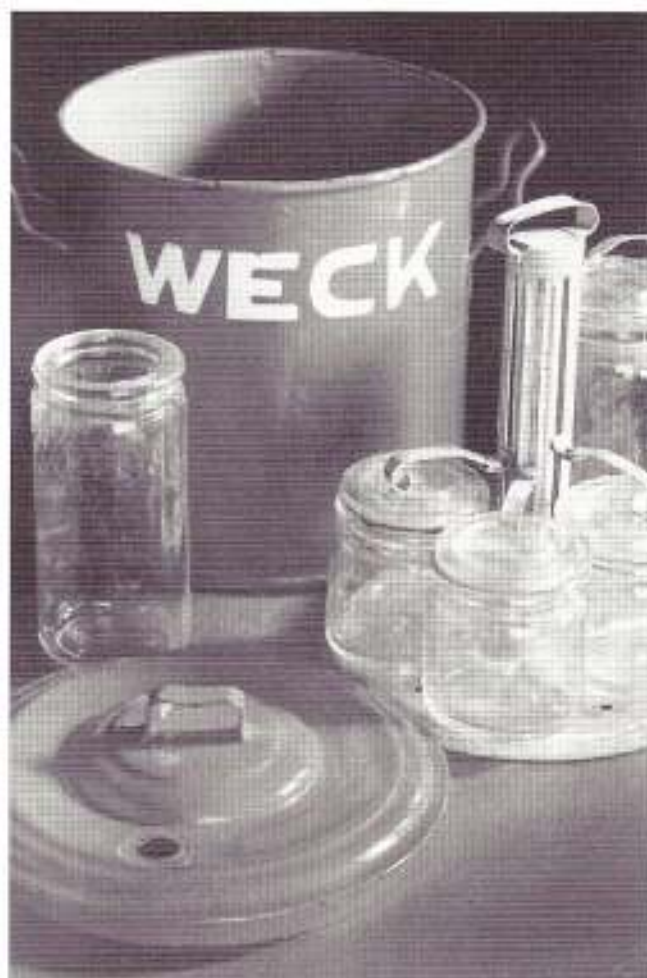
Museum De Koperen Knop heeft ter gelegenheid van de vijftigste bevrijdingsdag een grote expositie samengesteld, die zich richtte op de bevrijding en de herdenkingen en feesten ter gelegenheid van die bevrijding. Naast de expositie zelf was er voor de scholen uit de gehele omtrek een educatief programma samengesteld. Dit bleek een overweldigend succes. Op het laatste moment moesten helaas zelfs scholen worden afgewezen omdat er eenvoudigweg geen beschikbare datum meer was. Bij elkaar hebben zo'n 2.000 schoolkinderen de expositie bezocht. Daarnaast kreeg het museum een kleine 3.000 bezoekers te verwerken. De waardering voor de expositie was groot. Rond de vijfde mei werd het museum ook regelmatig benaderd door mensen die veteranen uit Engeland, Amerika en Canada op bezoek hadden. Al snel bleek dat die veteranen veelal middagprogramma's hadden, zodat het tussengelaste bezoek aan het museum in de morgenuren moest plaatsvinden. De gastvriendelijkheid, die het museum tot zo'n succes maakt, stond er borg voor dat ook die bezoeken konden worden geregeld.

Oproep keukengerei

Van 16 september t/m 18 november 1995 organiseert Museum De Koperen Knop een expositie over keukengerei van rond 1900. In verband hiermee is het museum nog op zoek naar de volgende materialen:

- Emaille voorwerpen, waarbij het gaat om verzamelingen en collecties van een zelfde kleur, bijvoorbeeld, rood, blauw, groen, grijs gewolkt enz.
- Gevulde inmaakpotten en weckflessen.
- Affiches en andere wanddecoratie.
- Oude en bijzondere recepten en kookboeken.
- Oude serviezen, bestekken en pannen.
- Historisch decoratiemateriaal (namaakprodukten), zoals worsten, stukken vlees, vruchten, kazen e.d.
- Andere bijzondere zaken op het gebied van keukengerei.

Als u iets bezit, dat u tijdelijk wilt afstaan aan het museum, kunt u contact opnemen met Ali de Jong (tel. 01846-15094) of Ita van Vliet

(tel. 01846-18605). Schriftelijke reacties kunt u zenden naar het secretariaatsadres: Museum De Koperen Knop, Buitendams 51, 3371 BA Hardinxveld-Giessendam. Het spreekt voor zich dat de bruiklenen met de grootste zorg worden omringd.

Museum de Koperen Knop zoekt vrijwilligers

Wegens toenemend succes is er binnen het team van vrijwilligers plaats voor VRIJWILLIGERS m/v in verschillende functies:

* SUPPOOSTEN

De werkzaamheden bestaan voornamelijk uit de ontvangst en rondleiding van bezoekers, het bedienen van het computergestuurde -zeer gebruiksvriendelijke- kassasysteem en het verrichten van buffetdiensten in de koffiekamer. Daarnaast kan op u een beroep worden gedaan buiten de normale openingstijden voor het begeleiden van groepen e.d.

De werkzaamheden worden voornamelijk

uitgevoerd op woensdag- t/m zaterdagmiddag van 13 tot 17 uur. Het museum biedt u na een inwerkperiode binnen een gezellig team een onbetaalde vrijwilligersbaan, waarbij het aantal beschikbare middagen door u vooraf zelf kan worden bepaald.

- **TUINMEDEWERKERS**

De werkzaamheden bestaan uit het onderhouden en verder ontwikkelen van de museumtuin, die bestaat uit twee percelen griend, enkele verschillende stukken grasland, moerasgebieden en een boomgaard. De werkzaamheden worden onder leiding van een coördinator uitgevoerd op tijdstippen, die u zelf kunt bepalen.

- **ONDERHOUDSMEDWERKERS**

Voor het op peil houden van de bestaande collectie, het conserveren en restaureren van schenkingen, het verrichten van schilderwerk aan de bijgebouwen en tal van andere werkzaamheden.

Als u interesse heeft voor een van de genoemde functies, maar ook als u eerst nadere informatie wenst, kunt u contact opnemen met de heer D.J. de Jong, coördinator van De Koperen Knop. Deze is bereikbaar onder nummer 01846-15094. Schriftelijke reacties kunt u zenden aan het secretariaat van de Museumcommissie: Buitendams 51, 3371 BA Hardinxveld-Giessendam.

Activiteiten museumweekend

Voorafgaand aan het landelijke museumweekend, dat op 22 april plaatsvond, heeft onze vereniging de museumcommissie geassisteerd bij het voorbereiden van enkele activiteiten. Deze activiteiten richtten zich, zoals gebruikelijk, vooral op historische zaken. Zo was de gehele dag de hoepmakerij in vol bedrijf en werden er door de heren C. Adriaanse, G. Stam en J.W. Stam hoepels gemaakt. Ook de smederij draaide op volle toeren. De heer T. Dubbeldam heeft veel smederijvakmanschap tentoon gespreid. Ook de Sliedrechtse touwslagerij van de heer de Keizer, 'De Baon', was present en menigeen kocht er een hennip springtouw, dat op bestelling werd gemaakt. Mevrouw L. de Ruiters-de Hek breidde verschillende soorten manden en in het voorhuis was mevrouw I. de Leeuw aan het kantklossen

sen terwijl twee andere dames lieten zien hoe van schapevacht wol werd gesponnen.

De kinderen konden midden tussen de schitterende tegelcollectie van het museum zelf tegels beschilderen.

Het werd -mede door het mooie weer- een zeer succesvolle dag met bijna 700 bezoekers!

De Koperen Knop zoekt verzamelaars

Zoals u wellicht bekend is heeft De Koperen Knop veel mogelijkheden om de bezoekers een beeld te geven van tal van museale objecten. In het voorhuis zijn enkele plaatsen, waar regelmatig kleine verzamelingen of delen van verzamelingen kunnen worden tentoongesteld. Het museum zoekt contact met personen, die hun collectie of een deel daarvan gedurende enige tijd in bruikleen willen geven om in één van de beschikbare vitrines te exposeren.

Als u iets in bezit heeft waarvan u denkt dat het geschikt is voor een kleine tijdelijke expositie, wordt u uitgenodigd om contact op te nemen met het museum. Dit kan schriftelijk door een briefje te schrijven naar het secretariaat van de museumcommissie: Buitendams 51, 3371 BA Hardinxveld-Giessendam. U kunt ook telefonisch reageren: 01846-18605 (Ita van Vliet-den Dikken) of 01846-15094 (Ali de Jong-Ambachtsheer).

Alle reacties worden voorlopig verzameld en na verloop van tijd wordt er met u contact opgenomen. Het spreekt voor zich dat uw eigendommen in het museum optimaal zijn verzekerd en dat zij met de meeste zorg worden omringd.

DE INVOERING VAN HET METRIEKE STELSEL

In 1790 kreeg de Académie des Sciences de opdracht van de Franse regering om een nieuw stelsel te ontwerpen dat de grote verscheidenheid van maten en gewichten zou standaardiseren. Ook in de Bataafse Republiek werd hieraan gewerkt: 'Alle Maaten en Gewigten worden, door de gantsche Republiek, zoo spoedig doenlijk naar eene zekere onveranderlijke grootheid, tiendelig gemaakt'.

Ook in onze streek werd in vroeger tijden gebruik gemaakt van veel verschillende maten en gewichten. Misschien herinnert u zich nog wel de kop, b.v. de vijfkop. Deze maat werd gebruikt om een hoeveelheid aardappelen of tarwe af te meten. Voor kleine porties werd een hele of halve kop gebruikt.

Ook hadden we het mud. Deze maat wordt nu nog gebruikt, maar is oorspronkelijk ontstaan door aardappelen af te meten in een ton, waarbij een volle ton gelijk stond aan een mud. Toen men later meer met kilogrammen ging werken is het gewicht van het mud gesteld op ca. 70 kg.

Wist u, dat vroeger de groente per portie werd verkocht? Een portie boontjes bestond b.v. uit honderd boontjes. Kool werd per stuk verkocht, ongeacht de grootte, en lappen stof verkocht men per el. Ook was er nog het pintje melk en -zo vertelde iemand- heel soms werd aan arme mensen de melk per vingerhoedje verkocht!

Hoe is nu de invoering van het metrieke stelsel tot stand gekomen? Simon Stevin, geboren te Brugge in 1548, was een van de eersten die met plannen rondliep een decimaal stelsel te introduceren. 'De Tiende', een van zijn werken die verschenen zijn in de tijd dat hij in Leiden gevestigd was, bestond uit zestig bladzijden, waarin hij het nut en het belang van een algemeen decimaal rekensysteem beschreef.

In de Noordelijke Nederlanden werd goed nagedacht over dit probleem. Het resultaat hiervan was dat in 1604 een officiële lengte-eenheid werd aangenomen: de Rijnlandse roede. Tot verwezenlijking van een decimale indeling van maten kwam men echter niet.

Velen, zoals Christiaan Huygens in 1644 en Jean Richer in 1672, bogen zich over het probleem om over te gaan op een universele eenheid. Ook werden pogingen ondernomen om de meridiaanboog van één graad te meten, zodat men de kromming van het aardoppervlak kon nagaan. La Condamine ging hiervoor naar Peru en Maupertuis naar Laponië.

De door Condamine gebruikte regel heette: *Toise du Pérou* en speelde bij het tot stand komen van het metrieke stelsel een belangrijke rol. Zo ontstond in 1799 de zogenaamde *mètre des archives*.

Deze activiteit bewijst dat ook in Frankrijk een progressieve houding ten opzichte van het stuk van maten en metingen bestond. Sedert haar oprichting in 1666 had de Franse Académie des Sciences het invoeren van decimalen in overweging genomen, maar zonder ingrijpende politieke hervormingen konden deze ideeën nooit verwezenlijkt worden. Dit nieuwe politieke klimaat werd geschapen door de Franse Revolutie.

Op 8 mei 1790 vaardigde de *Constituante* op voorstel van Talleyrand, een decreet uit voor het in leven roepen van een geheel nieuw (tiendelig) stelsel. De Académie zou de opdracht uitwerken. Een commissie bestaande uit vooraanstaande geleerden besloot om de lengte van een meridiaan-kwadrant aan te nemen: het tienmiljoenste hiervan zou de praktische meeteenheid (de meter) zijn. Dit moest de basis worden voor alle meetsystemen, 'voor alle volken en alle tijden'.

Omdat de Angelsaksische landen afzagen van de voorgestelde samenwerking is het decimale stelsel pas veel later in Groot-Brittannië ingevoerd.

Het duurde toch nog tot april 1795 voor het decreet werd uitgevaardigd, maar het maakte het gebruik van het stelsel nog niet verplicht. Tegelijkertijd werd wel de systematiek van het metrieke stelsel vastgelegd, samen met de benaming en de definitie van de eenheden. Wetenschappelijk gesproken was er dus een eenvoudig systeem gekomen, waarbij ook administratief de nodige maatregelen werden genomen om het systeem bekend te maken

uitgevoerd op woensdag- t/m zaterdagmiddag van 13 tot 17 uur. Het museum biedt u na een inwerkperiode binnen een gezellig team een onbetaalde vrijwilligersbaan, waarbij het aantal beschikbare middagen door u vooraf zelf kan worden bepaald.

* **TUINMEDEWERKERS**

De werkzaamheden bestaan uit het onderhouden en verder ontwikkelen van de museumtuin, die bestaat uit twee percelen griend, enkele verschillende stukken grasland, moerasgebieden en een boomgaard. De werkzaamheden worden onder leiding van een coördinator uitgevoerd op tijdstippen, die u zelf kunt bepalen.

* **ONDERHOUDSMEDEWERKERS**

Voor het op peil houden van de bestaande collectie, het conserveren en restaureren van schenkingen, het verrichten van schilderwerk aan de bijgebouwen en tal van andere werkzaamheden.

Als u interesse heeft voor een van de genoemde functies, maar ook als u eerst nadere informatie wenst, kunt u contact opnemen met de heer D.J. de Jong, coördinator van De Koperen Knop. Deze is bereikbaar onder nummer 01846-15094. Schriftelijke reacties kunt u zenden aan het secretariaat van de Museumcommissie: Buitendams 51, 3371 BA Hardinxveld-Giessendam.

Activiteiten museumweekend

Voorafgaand aan het landelijke museumweekend, dat op 22 april plaatsvond, heeft onze vereniging de museumcommissie geassisteerd bij het voorbereiden van enkele activiteiten. Deze activiteiten richtten zich, zoals gebruikelijk, vooral op historische zaken. Zo was de gehele dag de hoepmakerij in vol bedrijf en werden er door de heren C. Adriaanse, G. Stam en J.W. Stam hoepels gemaakt. Ook de smederij draaide op volle toeren. De heer T. Dubbeldam heeft veel smederijvakmanschap tentoon gespreid. Ook de Sliedrechtse touwslagerij van de heer de Keizer, 'De Baon', was present en menigeen kocht er een hennip springtouw, dat op bestelling werd gemaakt. Mevrouw L. de Ruiter-de Hek breidde verschillende soorten manden en in het voorhuis was mevrouw I. de Leeuw aan het kantklossen

sen terwijl twee andere dames lieten zien hoe van schapevacht wol werd gesponnen.

De kinderen konden midden tussen de schitterende tegelcollectie van het museum zelf tegels beschilderen.

Het werd -mede door het mooie weer- een zeer succesvolle dag met bijna 700 bezoekers!

De Koperen Knop zoekt verzamelaars

Zoals u wellicht bekend is heeft De Koperen Knop veel mogelijkheden om de bezoekers een beeld te geven van tal van museale objecten. In het voorhuis zijn enkele plaatsen, waar regelmatig kleine verzamelingen of delen van verzamelingen kunnen worden tentoongesteld. Het museum zoekt contact met personen, die hun collectie of een deel daarvan gedurende enige tijd in bruikleen willen geven om in één van de beschikbare vitrines te exposeren.

Als u iets in bezit heeft waarvan u denkt dat het geschikt is voor een kleine tijdelijke expositie, wordt u uitgenodigd om contact op te nemen met het museum. Dit kan schriftelijk door een briefje te schrijven naar het secretariaat van de museumcommissie: Buitendams 51, 3371 BA Hardinxveld-Giessendam. U kunt ook telefonisch reageren: 01846-18605 (Ita van Vliet-den Dikken) of 01846-15094 (Ali de Jong-Ambachtsheer).

Alle reacties worden voorlopig verzameld en na verloop van tijd wordt er met u contact opgenomen. Het spreekt voor zich dat uw eigendommen in het museum optimaal zijn verzekerd en dat zij met de meeste zorg worden omringd.

DE INVOERING VAN HET METRIEKE STELSEL

In 1790 kreeg de Académie des Sciences de opdracht van de Franse regering om een nieuw stelsel te ontwerpen dat de grote verscheidenheid van maten en gewichten zou standaardiseren. Ook in de Bataafse Republiek werd hieraan gewerkt: 'Alle Maaten en Gewigten worden, door de gantsche Republiek, zoo spoedig doenlijk naar eene zekere onveranderlijke grootheid, tiendelig gemaakt'.

Ook in onze streek werd in vroeger tijden gebruik gemaakt van veel verschillende maten en gewichten. Misschien herinnert u zich nog wel de kop, b.v. de vijfkop. Deze maat werd gebruikt om een hoeveelheid aardappelen of tarwe af te meten. Voor kleine porties werd een hele of halve kop gebruikt.

Ook hadden we het mud. Deze maat wordt nu nog gebruikt, maar is oorspronkelijk ontstaan door aardappelen af te meten in een ton, waarbij een volle ton gelijk stond aan een mud. Toen men later meer met kilogrammen ging werken is het gewicht van het mud gesteld op ca. 70 kg.

Wist u, dat vroeger de groente per portie werd verkocht? Een portie boontjes bestond b.v. uit honderd boontjes. Kool werd per stuk verkocht, ongeacht de grootte, en lappen stof verkocht men per el. Ook was er nog het pintje melk en -zo vertelde iemand- heel soms werd aan arme mensen de melk per vingerhoedje verkocht!

Hoe is nu de invoering van het metrieke stelsel tot stand gekomen? Simon Stevin, geboren te Brugge in 1548, was een van de eersten die met plannen rondliep een decimaal stelsel te introduceren. 'De Tiende', een van zijn werken die verschenen zijn in de tijd dat hij in Leiden gevestigd was, bestond uit zestig bladzijden, waarin hij het nut en het belang van een algemeen decimaal rekensysteem beschreef.

In de Noordelijke Nederlanden werd goed nagedacht over dit probleem. Het resultaat hiervan was dat in 1604 een officiële lengte-eenheid werd aangenomen: de Rijnlandse roede. Tot verwezenlijking van een decimale indeling van maten kwam men echter niet.

Velen, zoals Christiaan Huygens in 1644 en Jean Richer in 1672, bogen zich over het probleem om over te gaan op een universele eenheid. Ook werden pogingen ondernomen om de meridiaanboog van één graad te meten, zodat men de kromming van het aardoppervlak kon nagaan. La Condamine ging hiervoor naar Peru en Maupertis naar Laponië.

De door Condamine gebruikte regel heette: *Toise du Pérou* en speelde bij het tot stand komen van het metrieke stelsel een belangrijke rol. Zo ontstond in 1799 de zogenaamde *mètre des archives*.

Deze activiteit bewijst dat ook in Frankrijk een progressieve houding ten opzichte van het stuk van maten en metingen bestond. Sedert haar oprichting in 1666 had de Franse Académie des Sciences het invoeren van decimalen in overweging genomen, maar zonder ingrijpende politieke hervormingen konden deze ideeën nooit verwezenlijkt worden. Dit nieuwe politieke klimaat werd geschapen door de Franse Revolutie.

Op 8 mei 1790 vaardigde de *Constituante*, op voorstel van Talleyrand, een decreet uit voor het in leven roepen van een geheel nieuw (tiendelig) stelsel. De Académie zou de opdracht uitwerken. Een commissie bestaande uit vooraanstaande geleerden besloot om de lengte van een meridiaan-kwadrant aan te nemen; het tienmiljoenste hiervan zou de praktische meeteenheid (de meter) zijn. Dit moest de basis worden voor alle meetsystemen, 'voor alle volken en alle tijden'.

Omdat de Angelsaksische landen afzagen van de voorgestelde samenwerking is het decimale stelsel pas veel later in Groot-Brittannië ingevoerd.

Het duurde toch nog tot april 1795 voor het decreet werd uitgevaardigd, maar het maakte het gebruik van het stelsel nog niet verplicht. Tegelijkertijd werd wel de systematiek van het metrieke stelsel vastgelegd, samen met de benaming en de definitie van de eenheden. Wetenschappelijk gesproken was er dus een eenvoudig systeem gekomen, waarbij ook administratief de nodige maatregelen werden genomen om het systeem bekend te maken

Toen kon men nog
hoofdrekenen.

en het door het publiek te laten toepassen. Hiervoor werd een fonds van 500.000 pond ter beschikking gesteld. Maar het publiek had nauwelijks belangstelling voor het stelsel, niet in Frankrijk en niet in de Zuidelijke Nederlanden, die sinds 1795 integraal deel uitmaakten van de Franse republiek.

In de Bataafse Republiek dacht men er anders over. Op 17 maart 1798 werd artikel 59, paragraaf 1 van de Burgerlijke en Staatkundige Grondregels aangenomen. Dit artikel luidde als volgt: 'Alle Maaten en Gewigten worden, door de gantsche Republiek, zoo spoedig doenlijk naar eene zekere onveranderlijke grootheid, tiendeelig gemaakt'.

Intussen waren ook in de onder Frans bewind staande gebieden een aantal belangrijke beslissingen genomen om tot de basiswaarde van de definitieve meter te komen. Zo werd besloten om de boog van Duinkerken tot Montjuich bij Barcelona door Delambre en Méchain te laten meten. Er werd in ieder departement een 'commissie voor maten en gewichten' aangesteld. Deze commissies bestonden uit uiterst bevoegde personen en het was hun taak om vergelijkingstabellen tussen oude en nieuwe maten op te stellen. Na één jaar kwam men tot de teleurstellende ontdekking dat meer dan veertig departementen nog geen enkel resultaat hadden bereikt, wel zijn de verslagen van enkele commissies

bewaard, omdat deze van groot belang waren voor de kennis van technologie en wetenschap op het einde van de 18e eeuw.

Toen Delambre en Méchain hun werkzaamheden hadden beëindigd, nodigde de Franse regering, op voorstel van Institut National de Sciences et des Arts, afgevaardigden van alle met Frankrijk geallieerde en neutrale staten uit, om mee te werken aan het vaststellen van de eenheden van het nieuwe stelsel. Veel staten gaven geen gehoor aan deze uitnodiging. Desondanks begon de conferentie met haar werkzaamheden, met als resultaat dat een standaard-meter en het standaard-kilogram uit platinum werden vervaardigd.

Zij werden neergelegd in het Louvre-paleis in het Franse Staatsarchief en werden voortaan *mètre et le kilogramme des archives* genoemd. Zo was voor Frankrijk en de Zuidelijke Nederlanden de beslissing definitief gevallen.

Toch ging de invoering niet zonder slag of stoot. Een brief van de prefect van het Schelde-departement wijst erop dat velen het stelsel verwaarloosden. Deze moeilijkheden leidden ertoe tot wat men als een capitulatie van de overheid kon beschouwen: er zouden weeginstrumenten worden gemaakt die fracties of veelvouden van de meest in de handel gebruikte eenheden waren. Detoise, voet en el moesten wel op één van de zijden de overeenkomstige meterindeling vertonen. Nu waren er twee officiële systemen (het decimale en

RECENSIES

het gebruikelijke) en werd de verwarring dus nog groter.

Ook in de Noordelijke Nederlanden boekte men weinig vooruitgang, omdat zij eerst kennis wilden nemen van het resultaat van het internationale congres in Parijs. De uitslag liet op zich wachten tot april 1801, daarna benoemde de Eerste Kamer een commissie die over de voorstellen moest rapporteren.

Op 17 september 1801 werd het verslag goedgekeurd. Er werd wel op aangedrongen dat voor de maateenheden Nederlandse namen werden gebruikt. Door de staatsgreep in september 1801 duurde het nog tot november 1805 voordat het stelsel kon worden doorgevoerd. Er werden maten en gewichten bepaald waarnaar provisioneel de nieuwe belastingen berekend en ingevorderd zouden worden.

Als grondslagen voor dit belastingstelsel werden o.a. de Amsterdamse graanlast, de Amsterdamse wijn- en oliematen, het Amsterdamse waaggewicht en de Rijnlandse voet aangenomen.

Op 1 februari 1809 kwam een wet tot stand die bepaalde dat het stelsel binnen afzienbare tijd zou worden ingevoerd. Men wilde het metrieke stelsel op 1 juli 1810 in werking laten treden. Er werd een commissie benoemd die alle standaarden en modellen van oude maten moest opvorderen, ze opmeten en uiteindelijk vergelijkingstabellen van oude en nieuwe maten en gewichten moest vervaardigen.

U kunt uit dit artikel concluderen dat een nieuw stelsel soms eeuwen nodig heeft om in werking te treden. De gedachte aan een metrieke stelsel werd geboren in 1581, pas in januari 1820 werd in ons Koninkrijk verplicht het stelsel te gebruiken, maar het zou nog een jaar duren voordat de maatregel van kracht werd. Door de weerstand zou het nog jaren duren voor het stelsel volledig geaccepteerd zou zijn. In Frankrijk, het land van oorsprong, werd het decimale stelsel pas in 1837 officieel verplicht.

Ontleend aan een artikel uit 'Spiegel Historiae' (bewerkt door M. Ritmeester-van Perse).

De ondervermelde boeken zijn niet verkrijgbaar bij onze vereniging. Ze worden besproken om u kennis te laten nemen van wat er aan boeken verschijnt, die raakvlakken vertonen met onze doelstellingen.

Lespakket het kasteel

De Nederlandse Kastelenstichting heeft onder de titel 'Kasteel, huis en borg' een prachtig uitgevoerd lespakket uitgebracht. Het is de bedoeling dat de jeugd aan de hand van dit pakket meer inzicht krijgt in wat kastelen en aanverwante gebouwen precies zijn, wat hun functie was en hoe het leven er zich vroeger afspeelde. In korte hoofdstukjes worden tal van onderwerpen behandeld. Enkele voorbeelden: 'Wat is een kasteel?', 'Waarom bouw je een kasteel?', 'Water gebruikt bij de verdediging', 'Help! Een belegering!', 'Kastelen en onze tijd', 'Strijd- en oorlogskleding', 'Wonen en leven in en rond een kasteel', 'Vies en lekker eten in de Middeleeuwen', 'Het geloof in de Middeleeuwen'.

De hoofdstukken zijn onafhankelijk van elkaar te gebruiken en de inhoud van de prachtige kleurenringband is in zwart-wit uitgevoerd, om het kopiëren voor gebruik op scholen te vereenvoudigen. Het geheel is voorzien van vragen en opdrachten, terwijl er twee gekleurde platen zijn bijgevoegd, die als schoolplaten kunnen worden gebruikt. Van harte aanbevolen voor schoolgebruik, maar ook voor thuis!

Het lespakket (71 pag.) kost f 25,00 (incl. verzendkosten) en is te bestellen bij de Nederlandse Kastelenstichting, Langbroekerweg 10a, 3941 MT Doorn, telefoon 03430-16282

Kaas

Een Hollandser boek dan 'Hard van binnen, rond van fatsoen' (Aad Vernooij), over de geschiedenis van de Nederlandse kaascultuur, is niet te bedenken! Het is voorzien van veel illustraties. Dat Nederland een hele reputatie heeft opgebouwd betreffende de kaasmakerij blijkt uit dit boek. Reeds in de 17e eeuw werd ons land een 'natie van kaasboeren' genoemd. Het boek handelt over de kaashandelaren, de techniek van de bereiding, de export en de kaaswag. Ook de rol van het kaasmeisje en het gebruik van de kaasschaaf komt aan de orde. Het eerste boek dat de kaasgeschiedenis behandelt!

112 pag. - Uitgave: Het Nederlands Zuivelbureau - f 39,50 - verkrijgbaar in de boekhandel - ISBN 90 6611 333 2

Cahiers

In navolging van eerdere aankondigingen volgen hier nog drie boekjes uit de reeks 'Cahiers voor lokale en regionale geschiedenis': 'Sociale zorg', 'Lokale bestuursgeschiedenis' en 'Strafrecht en criminaliteit'. Ze zijn bedoeld om de beoefening van het regionaal historisch onderzoek in Nederland te stimuleren. Van harte aan te bevelen.

Elk 64 pag. - Uitgeverij De Walburg Pers te Zutphen - f 15,00 - verkrijgbaar in de boekhandel - ISBN 90 6011 829 4 / 90 6011 792 1 / 90 6011 605 4.

Gorcum

Een fotoboek in A4 formaat is even wennen, maar heeft voordelen, omdat je de foto's er groter in kunt afbeelden. In dit geheel in bruin uitgevoerd boek 'Gorcum in vroeger jaren' voorzagt Bert Stamkot de foto's van uitvoerige onderschriften.

96 pag. - Uitgeverij Van Geyt Productions te Hulst - f 39,95 - verkrijgbaar in de boekhandel - ISBN 90 5327 108 2

W.G. van der Hulst

Willem Gerrit van der Hulst is misschien wel de meest gelezen kinderboekenschrijver van Nederland. Velen van ons hebben zijn boeken destijds verslonden. Boeken zoals 'De boze koster', 'Bob, Beb en Brammetje' en 'Jaap Holm en zijn vrienden'. Vooral in onze regio, waren het vooral tot aan de jaren zeventig veel gelezen boeken. Maar ook nadien hebben veel kinderen hun wereld verder verkend aan de hand van de boeken van de Utrechtenaar. 'Zoeken naar de ziel - Leven en werk van W.G. van der Hulst' is een bibliografie over deze veelzijdige schoolmeester/schrijver.

160 pag. - geïllustreerd - Uitgeverij Callenbach te Nijkerk - verkrijgbaar in de boekhandel - ISBN 90 2660 395 9 - f 39,90.

Kaartenset

Bij de Stichting Historisch Boerderij-onderzoek te Arnhem (Schelmsseweg 89, 6816 SJ Arnhem) verscheen een fraai uitgevoerde 'Kaartenset landelijke bouwkunst van Zuid-Holland', waarin ruime aandacht wordt geschonken aan tal van boerderijen e.d. Wat onze omgeving betreft worden er twee boerderijen uit Giesenburg beschreven.

Losbladige uitgave op groot formaat (A3) - f 39,50 - nadere inlichtingen: SHBO 085-576222.

Brandenburgs requiem

In de vorm van een novelle beschrijft de in Streefkerk geboren diplomaat Maarten Mourik zijn herinneringen aan zijn dwangarbeid, nadat hij -zoals zo velen- geweigerd had om de beruchte studentenverklaring te ondertekenen. Een meeslepend boek, dat op onderdelen veel anderen, die in de oorlogsjaren in Duitsland aan het werk werden gezet, zal aanspreken.

100 pag. - Uitgeverij Conserve te Schoorl - f 24,90 - verkrijgbaar in de boekhandel - ISBN 90 5429 035 2

In de ban van het water

Kort na de bijna ramp van begin februari jl. verschenen er diverse boeken over dit onderwerp. Een heel goed exemplaar is dit fotoboek, dat is gebaseerd op de berichtgeving in de Volkskrant. Een must voor elke rechtgeaarde bewoner achter de 'veilige' dijk. Vijf gul-

den van elk verkocht boek komt ten goede aan het Nationaal Rampenfonds.

96 pag. - Kosmos-Z&K Uitgevers te Utrecht - f 24,90 - verkrijgbaar in de boekhandel - ISBN 90 2152 586 0

Geneeskunde

Als Aula-pocket verscheen onder de titel 'Geschiedenis van de geneeskunde' een encyclopedisch overzicht van de ontwikkelingen in de geneeskunde vanaf de prehistorie tot heden. Een prima naslagwerk voor hen die over ziekten en hun genezers meer willen weten. De auteur, professor Dieter Jetter, heeft er 20 jaar aan gewerkt.

538 pag. - Uitgeverij Het Spectrum te Utrecht - f 34,90 - verkrijgbaar in de boekhandel - ISBN 90 2743 111 6.

Watersnood tussen Maas en Waal

Over dit actuele onderwerp, maar dan tussen de jaren 1780 en 1810, schreef mevrouw A.M.A.J. Driessen een fraai uitgevoerd en rijk geïllustreerd boekwerk dat uitkwam in de Gelderse Historische Reeks. Niet alleen de overstromingen en hun oorzaken worden erin besproken, maar ook de bewoners komen uitvoerig aan bod, evenals de waterstaatszorg en de dijkzorg. Zeer leeswaardig.

334 pag. - Uitg. De Walburg Pers te Zutphen - f 49,95 - verkrijgbaar in de boekhandel - ISBN 90 6011 864 2.

Lexicon

In deze 'Lexicon geschiedenis van Nederland en België' worden veel begrippen en termen verklaard. Naast belangrijke personen komen de politieke ontwikkelingen uitgebreid aan bod, evenals de sociale en economische geschiedenis. Het is een naslagwerk dat iemand die geïnteresseerd is in geschiedenis niet mag missen.

396 pag. - Kosmos-Z&K Uitgevers te Utrecht - f 59,00 - verkrijgbaar in de boekhandel - ISBN 90 2152 357 4

Leven op het platteland

Over het plattelandsleven, de boerderij, de ambachtelijke bedrijven, dorpswinkels, maar ook over de sociale verhoudingen en de arbeidsomstandigheden schreef Jan A. Niemeijer een interessant boek, dat nog aantrekkelijker is gemaakt door er illustraties in op te nemen van Cornelis Jetses. Een echt kijk- en leesboek, dat uitermate geschikt is om kado te geven en te krijgen!

160 pag. - Uitgeverij Callenbach B.V. te Nijkerk - f 49,50 - verkrijgbaar in de boekhandel - ISBN 90 2660 392 4

Middeleeuwse volkscultuur

Over de cultuur van het gewone volk in de Middeleeuwen is maar weinig bekend, omdat de gewone man niet kon opschrijven wat er gebeurde. Gerard Nijsten schreef 'Volkscultuur in de late Middeleeuwen - Feesten, processies en (bij)geloof'. Hij maakt in dit boek de tot nu toe orale geschiedenis voor een breder publiek

toegankelijk. Achtereenvolgens komen in het geïllustreerde boek aan de orde: De relatie met de kerk en met de machthebbers, huwelijk, geboorte en doop, dood en begraven enz.

160 pag. - Kosmos-Z&K Uitgevers te Utrecht - f 29,90
- verkrijgbaar in de boekhandel - ISBN 90 2152 375 2

Canadezen in actie

In een kloek boek, dat is voorzien van veel foto's en andere illustraties, geven Hans Bollen en Paul Vroemen een beeld van de bevrijding van ons land door de Canadezen. Alle Canadese operaties in ons land staan erin vermeld. Mooi!

312 pag. - Uitgeverij Terra te Zutphen - f 39,90 - verkrijgbaar in de boekhandel - ISBN 90 6255 599 3

Gorkums voermansgilde

'Het Gorkumse voermansgilde en het verkeer tot omstreeks 1815', geschreven door W. van Zijderveld is een uiterst lezenswaardig boekje. Vooral de diversiteit van de deelonderwerpen maakt het boekje aantrekkelijk voor iedereen die in streekhistorie is geïnteresseerd. 66 pag. - f 12,50 - verschenen als nummer 7 in de 'Historische Reeks van Oud Gorkum' en verkrijgbaar bij de boekhandels in Gorinchem.

Sliedrecht 1940-1945

'Sliedrecht in oorlogstijd 1940-1945', is een van de vele publikaties die verschenen in dit herdenkingsjaar. Dit boek, van de hand van J.A. Batenburg, maakt een zeer goede indruk. Aan dit boek ligt ongetwijfeld veel onderzoek ten grondslag. Het geheel is goed gedocumenteerd. Voor allen die in de oorlog, en in het bijzonder in de geschiedenis van Sliedrecht, geïnteresseerd zijn is dit boek een aanrader.

f 40,- - verkrijgbaar bij de Sliedrechtse boekhandels.

Dialect

'Brôd op de plank in Waard en Landen', is een lust-trum-uitgave van de Stichting Streektaal Alblasserwaard en Vijfheerenlanden. Aan het boekje hebben diverse auteurs hun medewerking verleend. Voor de liefhebbers van dialect zeker de moeite waard. Het leuke van dit geïllustreerde boekje is dat de gehele streek aan bod komt.

117 pag. - f 17,50 - ISBN 90-73442-05-2

Vrijmaking

In maart 1995 verscheen een uitgave van de Raad van de Gereformeerde Kerk te Hardinxveld-Giessendam met als titel 'Om te doen gedenken - 50 jaar vrijmaking'. De auteur is Ds. B.C. Buitendijk. Het boekje geeft goed inzicht in de periode waarin de vrijmaking heeft plaatsgevonden en de spanning die dat met zich meebracht. Vooral voor geïnteresseerden in de kerkgeschiedenis, zowel landelijk als ter plaatse, is dit boekje de moeite waard. Ondanks de beperkte omvang blijkt dui-

delijk dat aan de totstandkoming, gelet op het aantal noten en bijlagen, de nodige zorg is besteed. Het is verkrijgbaar bij de genoemde kerk.

Fotoboek Dalem

Vorig najaar verscheen het door Arie Sterk samengestelde fotoboek 'Dalem in vroeger tijden, deel I'. Aan de hand van ongeveer 90 unieke foto's maakt de samensteller een wandeling door het Dalem van toen en wordt getoond hoe de inwoners toentertijd leefden en werkten. Dit boek is van dezelfde goede kwaliteit als het boek 'Spijk in vroeger tijden', dat u in een vorig mededelingenblad reeds werd aanbevolen. Voor het samenstellen van 'Dalem in vroeger tijden, deel II', zou de heer Sterk gaarne over nog wat meer foto's willen beschikken. Indien u hem daaraan kunt helpen, gelieve u met hem in contact te treden.

Uitgeverij Deboektant te Oostvoorne - f 34,90 - ISBN 90-5534-016-2 - verkrijgbaar bij de samensteller Arie Sterk, Kweldijk 73, Spijk - telefoonnummer 01831-3464

Buiten het gebied van onze vereniging, maar wel mooi.

Gorinchem 1940-1945

'Gorinchem tijdens de bezetting 1940-1945' verscheen als deel 8 in de Historische Reeks Oud-Gorkum, waarin verhalen en historische toelichtingen zijn gebundeld. Het gaat hierbij om belevenissen van Gorkummers tijdens de oorlog en de bezetting. Ook aan de bevrijding en de periode daarna wordt aandacht geschonken. Geïllustreerd.

192 pag. - Historische Vereniging 'Oud Gorkum' - verkrijgbaar in de Gorkumse boekhandel.

Drie dorpen in oorlogstijd

De Historische Vereniging Hoogblokland, Hoornaar en Noordeloos deed een alleraardigst boekje verschijnen over deze drie dorpen in de jaren 1940-1945, voorzien van foto's en tekeningen.

80 pag. - f 25,00 - verkrijgbaar bij de uitgever p/a Noordzijde 12, 4225 PG Noordeloos.

INHOUD

Van de voorzitter	1
Informatie van de penningmeester	2
Kroniek van Hardinxveld-Giessendam (vervolg)	3
Schoolhuis Rivierdijk 311	4
Vijftig jaar geleden (vervolg)	6
De huisduif in Grootmoeders tijd	8
Eigen haard is goud waard	10
Opvoering van 'de slag bij heiligerlee'	12
Vanuit het bestuur	13
Strijd tegen het water	23
Museumnieuws	25
De invoering van het metrieke stelsel	27
Recensies	29

NOG VOORRADIGE UITGAVEN VAN DE VERENIGING:

Buitendams 4 (1778-1978)	f 5,00
Molens van Hardinxveld-Giessendam	- 8,50
Den Eendenbout (opgraving in een woonheuvel)	- 8,50
Makelaars van Hardinxveld-Giessendam	- 8,50
Buitendams 118 (Giessendamse boerderij)	- 12,00
700 Jaar Dam	- 7,00
Rondom de Giessen (de krant van Floor de Ruiter)	- 14,50
Swets tabak en daar blijf ik bij (advertenties uit de 'Rondom de Giessen')	- 14,50
Hardinxveld en Giessendam in de Franse Tijd	- 12,50
Café Schaik	- 12,50
De Hongerwinter	- 14,50
De Hennepteelt	- 9,75
Het kleine monument in Hardinxveld-Giessendam	- 12,00
Gemeentehuizen van Hardinxveld-Giessendam	- 5,00
Aart van Bennekum, kunstenaar	- 15,00
Herinneringen aan oorlogstijd	- 15,00
100 Jaar Nederlandse Protestantenbond	- 14,50
Ievers tussen Kaai en Kloeve, deel II	- 15,00
Uit de pen van tante (feuilleton uit de 'Rondom de Giessen')	- 15,00
Schuttevaer en binnenvaart	- 10,00
De Crisisjaren in Hardinxveld en Giessendam	- 16,50
Vrouwenrecht en Liberalisme aan de Merwedijk	- 14,50
De 50ste mei	- 19,95
Het Verleden, Nu (fotoboek)	- 25,00
Een wandeling door Binnendams	- 15,00
Van Geslachte tot Geslacht (250 jaar Hervormde gemeente Giessendam-Nederhardinxveld)	- 35,00
Hardinxveld en Giessendam, van vissers- en hoepmakersdorpen naar industriegemeente	- 40,00
Hardinxveld en de riviervisserij	- 45,00
Van hondekarren en hobbelbussen	- 5,00
Anders nog iets ... (neringdoenden en bedrijven)	- 5,00
Dr. Aris Graftdijk, Photographie	- 25,00
Herberg De Zwaan	- 35,00

ALLE UITGAVEN, TENZIJ UITVERKOCHT, ZIJN VERKRIJGBAAR OP DE VOLGENDE ADRESSEN:

- Historisch Informatie Centrum
Buitendams 4	elke zaterdagmorgen
van 10.0 - 12.00 uur
- IJzerwinkel van de heer Coenraads
Rivierdijk 344 Boven-Hardinxveld	tijdens openingstijden
van de winkel
- Secretariaat Historische Vereniging
Buitendams 77	maandag t/m zaterdag
- Museum De Koperen Knop
Binnendams 6	woensdag- t/m zaterdag
van 13.00 - 17.00 uur

OUDE FOTO'S

Nogmaals willen wij de aandacht vestigen op oude foto's, die in bijna elk gezin wel aanwezig zijn. Toepasselijk bij dit onderwerp geven wij u het volgende gedicht door.

HET OUDE ALBUM

*Het oude album ligt al jaren,
heel eenzaam ergens in een hoek
ach wie wil daar nu nog in blâren
wat geeft men om zo'n heel oud boek?
Oma en opa hebben het al heel vroeger
gekocht, van hun opgespaarde cent
en langzaam werd het een verzameling
van Dorpsgezicht tot oude prent.
Maar na verloop van vele jaren,
werd toch dit album nog ontdekt,
het was wat stoffig, en de omslag
verschoten, en ook wat bekleet.
Maar de inhoud, die ging ons vertellen
van vroeger, van die oude tijd
en plechtig hebben we het gesloten,
even gestreeld uit dankbaarheid.
Nu kunt u allen meegenieten
van dit vergeeld en tanig boek.
En om u ook gerust te stellen
het ligt niet meer in een vergeten hoek.*

(W.A. Verbeek)

Gooi alstublieft uw oude foto's niet weg. Hecht u er zelf geen waarde aan, haal ze uit de 'vergeten hoek', want bij ons zijn ze altijd welkom en in het Historisch Informatie Centrum liggen ze voor iedereen ter inzage. Graag geven wij u hierbij nog de volgende tip: Neem eens de tijd om op de achterzijde van foto's, de plaats, het tijdstip en namen van afgebeelde personen te vermelden. Dit maakt van een foto een nog waardevoller document.

WERKGROEP EX-MERWEDEGIJZELAARS

ij het bestaan van deze werkgroep onder uw aandacht brengen. Wat ons dorp betreft gaat het hierbij om allen die bij de razzia van 16 mei 1944 zijn opgepakt.

Het ligt in de bedoeling dat deze werkgroep in het najaar een herdenking organiseert in Amersfoort. Deze bijeenkomst is bedoeld voor ex-PDA-gevangenen die tot de volgende groepen hebben behoord: NSF-medewerkenden, ex-gijzelaars Bedum, Beverwijk, Putten en de Merwedegijzelaars.

Voor informatie over de activiteiten van deze werkgroep kunt u contact opnemen met de voorzitter, de heer T. Rietveld te Oud-Alblas (tel. 01849- 2604) of de secretaris, de heer C. Brandsma te Leerdam (tel. 03451-12937).

BOEKJE 'DE 50STE MEI'

Op 13 maart vond tegelijkertijd met de opening van de gelijknamige expositie in Museum De Koperen Knop de presentatie plaats van een boekje over de Tweede Wereldoorlog. Dat het maken van historisch verantwoorde boeken erg moeilijk is, blijkt steeds weer bij het verschijnen van een nieuwe publikatie van onze vereniging. Hoewel we op zich geen wetenschappelijke instelling zijn, blijkt telkens weer dat het bij het beschrijven van de historie erg nauw komt. Zo kwam ons na verschijning van 'De 50ste mei' ter ore, dat de heer Smit, waarover wordt gesproken in het boek, beslist niet doof of hardhorend was op het moment dat hij werd neergeschoten. De zoon van de heer Smit deelde ons mede dat dit onterecht in diverse boeken over de oorlog is vermeld. Daaruit blijkt maar weer eens dat het onderzoeken van diverse bronnen nog geen garantie is, dat de juiste feiten worden weergegeven.

Volgens de zoon van de heer Smit is dit verhaal een eigen leven gaan leiden en is daardoor een onjuiste voorstelling van zaken ontstaan.

Inmiddels zijn wij gewezen op nog twee onvolkomendheden:

- Op pagina 42 staat dat de lijkstaf gemaakt was door Jan Wervenbos. Dit is onjuist. De staf stond 'op voorraad' in het baarhuisje en is door Jan Wervenbos per handkar vervoerd.
- Op pagina 46 staat op de 5e regel van onder 'gedorst'. Dit moet 'gemalen' zijn.

